

ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Ὅπου ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοντο, τὰ δὲ
πολεμικὰ ἄσκοιεν, πειθαρχεῖν δὲ μελετῶεν,
πῶς οὐκ εἰκὸς ἐγκαθῆα πάντα μεσῶ ἐλπιδῶν
ἀγαθῶν εἶναι;» **Ξενοφῶν.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γ. Ν. Χατζιδάκι**, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἡ καθαρεύουσα εἶναι ζῶσα γλῶσσα.
Κ. Γ. Ζηδίου, καθηγητοῦ, Περίοδοι τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.
Ι. Σ. Φλετούρη, Ἐπὶ τῆ ΚΕ' Μαρτίου.
Ἰππολύτου, Τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως (διήγημα).
Α. Κ. Στοϊκοῦ, Ἡ ΚΕ' Μαρτίου (ποίημα).
Κ. Γ. Ζηδίου, καθηγητοῦ, Διγλωσσία (συνέχεια καὶ τέλος).
Σ. Β. Παπαζαχαρίου, Ἡ ἀνάστασις.
Ι. Χαριτωνίδου, Γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ περὶ Λυκίας.
Γ. Α. Μπουμποῦ, Ἐδουάρδος Τσέλλερ.
Δ. Α. Χατζηγιάννη, Θεσσαλικαὶ παροιμίαι (συνέχεια).

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΕΠΙΣΤΗΜΗ—ΤΕΧΝΗ

Κ. Α. Ρωμαίου, Ἐπιστήμη καὶ Τέχνη.—**Κ. Γ. Ζ.** Ἀρχαιολογικὴ ἀνακοίνωσις.
Νεκρολογία: **Μαργαρίτης Γ. Παπαδόπουλος.**
Ἐθνικὴ μουσα, ἀλληλογραφία, νέα ἐκδόσεις, δηλώσεις

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Η "ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ,"

πωλείται ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἐλευθερουδάκη, «Ἐστίας», Μ. Σαλιβέρου, Χ. Σαλιβέρου. Σακέτου, Ν. Τζάκα, Ν. Δικαίου, Γ. Λάμπρου καὶ ἐν τοῖς περιπτέροις.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς» εἰσιν :

Ἐν Λαρίῳ δ κ. Θ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ, διευθυντῆς «Μικρᾶς» βιβλιοπώλης, καὶ Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ.

Ἐν Μαΐμουλίῳ δ κ. ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ.

Ἐν Βόλῳ δ κ. Σ. Τ. ΚΟΥΤΝΑΤΖΗΣ, φ. ν., διαχειριστῆς τῆς «Πανθεσσαλικῆς».

Ἐν τῷ νομῷ Εὐρυτανίας δ κ. ΑΘ. ΤΗΔΥΤΑΔΗΣ, σχολάρχης (Καρπενήσιον) καὶ δ κ. Θ. Γ. ΔΗΜΟΥ, δημοδιδ., ἐφεδρὸς ἀνθυποχαγός.

Ἐν Ἀταλάντῃ δ κ. ΑΝ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ φ. ν.

Ἐν Κερκύρῃ δ κ. Ε. ΠΑΠΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, καθηγητῆς.

Ἐν Μεσολογγίῳ δ κ. ΓΕΡΑΣ. Π. ΤΣΙΝΤΖΟΣ, φοιτητῆς νομικῆς.

Ἐν Κυθήροις δ κ. ΕΜ. Γ. ΣΤΑΘΗΣ.

Ἐν Καϊῳ (Αἰγύπτ.) δ κ. ΑΡ. ΣΤΟΙ·Γ·ΚΟΣ

Ἐν Colorado (Ἀμερικῆς) δ κ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, φ. ν.

Ἐν Utah (Ἀμερικῆς) δ κ. Δ. Ι. ΜΠΟΤΑ·Γ·ΤΗΣ.

Οἱ κατὰ τόπους συνδρομηταὶ καὶ πᾶς ὁ βουλόμενος δύναται νὰ ἀλευθύνωνται καὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους ἡμῶν.

Ὅλοι τὰ ἐνδύματά σας

Εἰς τὸ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

Γεωργ. Στογιάννου

46—Ὁδὸς Ὑδρωνος—46

Τελεία ἐφαρμογή, κομψότης, στερεότης.

Μία ἀπλὴ ἐπίσκεψις ἀρκεῖ.

Ὅλοι νὰ πηγαίνετε εἰς τό :

NEON ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΚΟΜΜΩΤΗΡΙΟΝ

Σωκρ. Ἀδνημακοπούλου

3—Ὁδὸς Θεμιστοκλέους—3

Ἐν Ἀθήναις

Λειτουργεῖ ἀπολυμαντικὸς κλίβανος.

Δοκιμάσατε τὰ ἐξαιρετὰ καπνὰ καὶ σιγαρέττα ΣΙΑΜ. ΤΖΑΝΝΕ, Πλατεῖα Συντάγματος.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἐκ τῶν συνδρομητῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς» οἱ μεταβάλλοντες διεύθυνσιν ἢ μὴ λαμβάνοντες τυχὸν τὰ τεύχη παρακαλοῦνται ὅπως εἰδοποιῶσιν ἡμᾶς περὶ τούτου διὰ τὰ περαιτέρω.

ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδίδεται ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν : Ι. Ἀνδρομηδᾶ, Κ. Δ. Κτιστοπούλου, Χ. Μ. Λαδᾶ, Ι. Παπαγιαννοπούλου, Μ. Γ. Παπαδοπούλου, Ν. Γ. Παλλᾶ, Α. Η. Πουλοπούλου, Σ. Ε. Στάθη, Ι. Σ. Φλειτούρη, Μ. Χαλαραμποπούλου, Ι. Χαριωνίδου, Δ. Α. Χατζηγιάννη.

Συνδρομῆ { Ἐσωτερικοῦ δρ. 6 προπλ. Τιμὴ ἐκάστου τεύχους Διεύθυνσις
Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 7 » λεπτὰ 50 Ὁδὸς Σίνα, 18, Ἀθήραι

Ἔτος Α' Τεύχος 8 Μάρτιος 1908

Η ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ ΕΙΝΑΙ ΖΩΣΑ ΓΛΩΣΣΑ

Ὅσον γινώσκοντες, ἢ ἐπίσημος, ἢ καθ' αὐτὸ ἐθνικὴ νέα ἡμῶν γλῶσσα ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ κ. Ψυχάρη κατ' ἀρχὰς μὲν βάρβαρη καὶ πρόφρα (sic), βραχδύτερον δὲ μισὴ γλῶσσα. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐμὴν πεποιθήσιν εὐκόλως δύναται ν' ἀποδειχθῆ ἐπιστημονικῶς ἡ πικτελῆς πλημμέλεια τῶν γνωμῶν καὶ ἀποφάνσεων τούτων, λέγω τάδε :

Θέλων ὁ κ. Krumbacher νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὅτι οὐδεμίαν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποτραπιάζωμεθα τὰς ξένας λέξεις ἐπάγεται τὸ ἀκόλουθον ἐπιχείρημα : «γλῶσσα ἔχουσα ζῶν καὶ σπουδαία γραμματεία ἐπιτελοῦσιν ὡς πρὸς τὰς ἀληθῶς περιττὰς ξένας λέξεις εἰδός τι αὐτοκαθαροῦ, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπὸ οὐδενὸς γλωσσικοῦ συλλόγου κηδεμονεύονται καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς διοικητικῆς ἀρχῆς ὑποβοηθῶνται».

Τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἐπιθυμεῖ νὰ συστήσῃ καὶ πείσῃ ἡμᾶς, ἔχει ἄλλως, διὸ δὲν δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν αὐτῷ. Λόγοι πολλοὶ καὶ ἰσχυροὶ ἀποτρέπουσιν ἡμᾶς ἰσχυρῶς ἀπὸ τούτου (πρβλ. τὰ εἰρημένα μοι ἐν τῇ Ἀπαντήσῃ πρὸς αὐτόν, σ. 563 κέξ.). Τὸ ἐπιχείρημα δ' ὅμως ὅπερ προσάγει εἶναι πασίγνωστον τῆς ἐπιστήμης ἀξίωμα, καὶ κατὰ τὸ ἀληθέστατον τοῦτο ἀξίωμα ἐπιθυμῶ νὰ ἐξετάσω τὴν καθαρῆσαν ἡμῶν γλῶσσαν, ἵνα ἀποδειχθῆ πᾶσιν ὅτι αὕτη εἶναι ὄντως πλήρης ζωῆς καὶ ἀκμῆς. Δύναται δηλ. εὐκόλως ν' ἀποδειχθῆ ὅτι ξέναι λέξεις πολυάριθμοι οὖσαι ἄλλοτε παρ' ἡμῶν ἐν κοινῇ χρήσει ἐξεβλήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ ἐκβάλλονται ὁσημέραι ὑπὸ τῆς καθαρῆσεως, καὶ ὅτι ἄλλαι τῆς προφορικῆς μὲν παρεχόμεως καὶ δὴ γνήσιαι Ἑλληνικαί,

ἀλλὰ δι' ἑνὸς ἢ δι' ἄλλου λόγου χυδαῖαι ἢ ἄλλω-ἀκατάλληλοι κριθεῖσαι ἐξ-βλήθησαν καὶ ἐκβάλλονται ἀδικαίπτως ὑπ' αὐτῆς. Καὶ σημειώ-τεον ὅτι ὁ καθαρισμὸς οὗτος δὲν περιορίζεται ἐν τῷ ἐπισήμῳ λόγῳ ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰσέρχεται καὶ εἰς τὸν προφορικὸν καὶ τοῦτον πάσης τάξεως καὶ αὐτῆς τῆς κατωτάτης, καὶ ὅτι ταῦτα τελοῦνται καθ' ἐκάστην ἐνώπιον ἡμῶν πρόκεινται ἄρα φανερὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν καὶ εἶναι σφόδρα εὐπαρακολούθητα ἀρκεῖ μόνον νὰ θέλωμεν νὰ ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἴδωμεν αὐτά.

Οὕτως ὅταν ἐγὼ πρὸ 40 περίπου ἐτῶν ἦλθον κατὰ πρῶτον εἰς Ἀθήνας, ἤκουον πολλὰς ξένας λέξεις ἀνθ' ὧν ἔκτοτε εἰσῆχθησαν ἀπὸ τῆς γραφομένης εἰς τὸν προφορικὸν λόγον ἄλλαι Ἑλληνικαί, καὶ κατὰ κράτος ἄλλας μὲν τῶν τότε ξένων λέξεων ἐξέβαλον, πρὸς ἄλλας δὲ παλαίου-σιν ἔτι καὶ ὁσημέραι ἐκβάλλουσιν αὐτάς.

Ἀναγράφω ὀλίγα τινὰ μόνον δείγματα τούτων, ἵνα μὴ ἡ πραγματεία μετατραπῆ εἰς λεξιλόγιον. Λοιπὸν ἐλέγετο ἔτι τότε συνήθως ἀμπάρι, ἀραμπᾶς καὶ ἀραμπατζῆς, βερσεσέ, γαζέττα, ἀλισβερίσι καὶ νταραβέρι, καρότσα καὶ καρτοτιέρης, βάρδα, ντουβάρη, ἀμανάτι, ἐσνάφι, κάρδο καὶ ποστραῖτο, κάλπικος, καμισίκι, καπιτάλι ἢ σερμαγιά, καρέγλα, κάρτο, κάσσα καὶ κασιέρης, κολαοῦζος, κολλήγας, κοντράτο, κοντσερτο, κούπα, κουμμέρι, κουριέρης, κουσοῦρι, λοκάντα καὶ χάνι, λοταρία, λουφές, μαντᾶτα καὶ χαμπά-ρια, μαντζούνι, μαχαλᾶς καὶ ῥοῦγα, μελτέμι, μονέδα, μουστερῆς, μουφλούζης, μπακάλης, μπαρμπέρης καὶ μπαρμπερεῖό, μπυλιέττο καὶ

μπουλέττο, μπιρμπάντης, ο μπουγιάς ή η μπουγιά, μπόλικος, μπόσικος, μπάνκα, νάρκι ή ταρίφα, παντιέρα, πεσκέσι, σιγνάτσα, πιάτσα, πόστια, σεφτιές, σπεισιόρης και σπεισιορία, τσαντίρι και τέντα, φαμίλια, χωρατάς και χωροτατίζης και χωρατεύω, χατήρι, χασάπης, χαζίρι, χαζίνες κλπ. κλπ. Τῶν λέξεων τούτων ἄλλαι μὲν ἐξέλιπον καὶ ἐλησημονήθησαν ἤδη καθ' ὅλοκληρίαν, τοῦλάχιστον δὲν ἀκούει τις αὐτάς πλέον καθ' ὁδόν, ὅπως ἄλλοτε, ὅσον οὐχὶ ἀμπάρι ἀλλ' ἀποθήκη, οὐχὶ ἀραμπάς ἀλλ' ἄμαξα ἄμαξας, οὐχὶ κουριέρης ἀλλὰ ταχυδρόμος, οὐχὶ ἀλισβερίσι ἀλλὰ λειψοδοσία, οὐχὶ ἀμανάτι ἀλλὰ ἀραβῶνας ἢ ἐνέχυρον, οὐχὶ κάρρο ἀλλὰ εἰκόνα ἢ φωτογραφία, οὐχὶ κουσούρι ἀλλὰ ἔλλειμμα ἢ ἐλάττωμα, οὐχὶ λοκάντα ἀλλὰ ξενοδοχεῖον ἢ ἐστιατόριον, οὐχὶ λουφές ἀλλὰ μισθός, οὐχὶ μαχαλᾶς, ἀλλὰ σνοικία, οὐχὶ γαζέιτα ἀλλὰ ἐφημερίδα, οὐχὶ σπεισιόρης ἀλλὰ φαρμακοποιός, οὐχὶ σιγνάτσα ἀλλὰ χαρτονόμισμα ἢ καὶ ἀπλῶς χαρτί, οὐχὶ χαζίνες ἀλλὰ ταμεῖον κλπ. ἄλλαι δὲ παλαιούσι νικηφόρως καὶ φέρουσιν ὁσημέραι εἰς λήθην τὰς ξένας. Οὕτως ἐκβάλλεται ἡ καρὲν γλα ὑπὸ τοῦ κἀθισμα, ὁ μουσερής ὑπὸ τοῦ πελάτης, ὁ μπιρμπάντης ὑπὸ τοῦ ἀγύρτης, ὁ μπακάλης ὑπὸ τοῦ παντοπώλης (πόσον ὀλίγον ἢ ἔννοια τοῦ πρώτου συνθετικοῦ πάντο-ἐνοχλεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τῆς λέξεως, γίνετα δὴ ἄλλον ἐκ τοῦ ἐπισυνθέτου οἰνοπαντοπώλης, ὅπως ἀνέγνων προχθὲς ἐπὶ τινος καταστήματος ἐν ὁδῷ Πατησίων ἀπέναντι τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου), καὶ ἐν τῷ Ἐμπρός τῆς 31ης Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἀναγινώσκειται «*Ἐυχαριστήριον Οἰνοπαντοπωλῶν Πειραιῶς*», ὁ χωρατάς ὑπὸ τοῦ ἀστειοῦ (πρὸ τριῶν ἡμερῶν διερχόμενος διὰ τῆς ὁδοῦ Σόλωνος ἤκουσα δύο παῖδας ἐκ τῶν καθαρζόντων τὰ ὑποδήματα συνομιλοῦντας καὶ λέγοντας πρὸς ἀλλήλους «*ἄφης τᾶστεῖα!*—ὄχι δὲν ἀστειεύομαι καθόλου, μιλῶ πολὺ σοβαρά»), ἡ μπάνκα ὑπὸ τῆς τραπέζης (παρὰ τοῦ σεβαστοῦ μοι καθηγητοῦ κ. Γ. Μιστριώτου ἔμαθον τὸ ἐξῆς: ὠμίλει ὁ κ. Σαρίπολος πρὸ τινων ἐτῶν ἐν τῇ Ἐταιρείᾳ τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ ἐνώπιον ποιήλου ἀχροατηρίου περὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων καὶ νομίσας, ὡς φαίνεται, ὅτι θὰ ἐγένετο καταληπτότερος ἂν ἔκαμνε χορῆσιν τῆς λέξεως μπάνκα ἀντὶ τράπεζα, εἶπε ταύτην. Τότε τῶν παρακαθημένων τις ἠρώτησεν ἄλλον ἐγγὺς αὐτοῦ τί σημαίνει αὐτὴ ἡ λέξις μπάνκα, ὁ δὲ ἀπήντησε «*δὲν ἰὸ ξεύρω φαίνεται βαθὺ Ἑλληνικόν*» πιστεύω ὁμοίως πῶς θὰ πῆ αὐτὸ **ποῦ ἡμεῖς εἰς**

τὴν γλώσσαν μας λέγομεν τράπεζα». Κατακλυθάνετε; αὐτὸ ποῦ **ἡμεῖς εἰς τὴν γλώσσαν μας λέγομεν τράπεζα!** Λοιπὸν ἰδοὺ τίς εἶναι ἡ γλῶσσα ἡμῶν σήμερον!), τὸ μπιλέττο ὑπὸ τοῦ εἰσιτήριον, ὁ σεφτιές ὑπὸ τοῦ ἀρχή, βερσεῖ ὑπὸ τοῦ πιστωσις, χασάπης ὑπὸ τοῦ κρεοπώλης, τὸ νάρκι ἢ ἡ ταρίφα ὑπὸ τοῦ διατίμησις, πρᾶγμα διατιμημένον, καβαλλαρία ὑπὸ τοῦ ἱππικόν, παντιέρα ἢ μπιρράκι ὑπὸ τοῦ σημαία, τζερεμέ ὑπὸ τοῦ πρόστιμον ἢ ζημία, τζουτζές ὑπὸ τοῦ νάννος, τσαντίρι ὑπὸ τοῦ σκηνή, τσουβάλι ὑπὸ τοῦ σάκκος, φαμίλια ὑπὸ τοῦ οἰκογένεια, βάρδα ὑπὸ τοῦ ἐμπρός (τῶν ἀμαξήλατων!), τὸ καμπιόκι ὑπὸ τῆς μᾶστιγος, τὸ καπιτάλι ἢ σεργαγιά ὑπὸ τοῦ κεφάλαια, τὸ κάσσα καὶ κασοιέρης ὑπὸ τοῦ ταμεῖον καὶ ταμίας, τὸ κοντσέρτο ὑπὸ τοῦ συναυλία, ἡ κοῦπα ὑπὸ τοῦ ποτήρι, τὰ μαντάτα καὶ χαμπάρια ὑπὸ τοῦ νέα, ὁ μουφλούζης ὑπὸ τοῦ χρωκόπος κλπ. κλπ. (πρβλ. περὶ τούτων καὶ Π. Λωρεντζάτος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΣΤ' σελ. 210 κέξ.). Καθόλου δύναται νὰ τεθῆ ὡς γενικὸς κανὼν ὅτι πᾶσα ξένη λέξις, ἥς πρὸς ἀντικατάστασιν ἐξηρηρέθη καὶ ὑπεστηρίχθη ἄλλη γνησίαι Ἑλληνικὴ εὐμεταχειριστος, προεγράφη ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει καὶ ἦτοι ὑπέκυψεν ἤδη ὅλως ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγωνίᾳ ἢ μοιραίως χωρεῖ εἰς λήθην. Μόνον δὲ ἐκεῖναι αἱ ξέναι λέξεις σφύζονται καὶ διατηροῦνται ἀκόμῃ ἐν πληρῇ ζωῇ καὶ ἀκμῇ, ἀνθ' ὧν ἢ δὲν προετάθη ἄλλη Ἑλληνικὴ ἢ προετάθη ἀνοικείος· πρβλ. τράντα, τσίτσι, χασές, δακ, δράμι, δμπερέλλα, πέννα, σάλτσα, φουστάνι, πανταλόνι, γιλέκο, φέσι, πιάτο, τσιγάρι, φιδές, σούπα, μακαρόνια, χράμι, βίδα, γιαχί, μπουρέκι, φρέσκο, μπαγιάτικο, κλπ. κλπ. Τοῦτο παρατηρεῖται μάλιστα εἰς τὰ εἶδη ἐκεῖνα τοῦ νεωτέρου ἡμῶν βίου, ἅτινα εἶναι μὲν σφόδρα ὑποκειμένα εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑσπερίων, δὲν ἐλήφθη δὲ ἀτυχῶς φροντίς τις, ἵνα ἅμα εἰσχυρόμενα καὶ γινωσκόμενα παρ' ἡμῶν παρασταθῶσι διὰ γνησίων Ἑλληνικῶν λέξεων. Οὕτω λ. χ. ἐν μὲν τῇ ἐπιστήμῃ, τῇ νομοθεσίᾳ καὶ τῇ διοικήσει ἐφρόντισαν οἱ πρὸ ἡμῶν καὶ ἐξηλλήνισαν τοὺς τῶν Ἑσπερίων ὄρους· ἀλλ' ἐν τῇ ἐμπορίᾳ, τῇ βιομηχανίᾳ, τῇ ναυτικῇ κλπ. οὐδὲν σχεδὸν ἄξιον λόγου ἐγένετο, διὸ σήμερον οἱ ὑποδηματοποιοὶ λ. χ., οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι ἡμῶν τὰ πλεῖστα αὐτῶν ὄργανα ἢ ἐμπορεύματα ὀνομάζουσι διὰ ξένων λέξεων. Καὶ ὁμοίως ἔχομεν τὸ μέγαρον τῆς Σιναίας Ἀκαδημείας, ἣν κρατοῦμεν κλειστὴν ἀπὸ δεκαετηρίδων, δὲν θέλομεν δὲ νὰ χρησιμοποιοῦ-

σωμεν ἐγκλίρως τὰ φῶτα τοῦ ὑπάτου τῶν Ἑλληνιστῶν τῆς Γῆς, τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν διδασκάλου Κ. Κόντου. Τοῦτο λέγεται Κυβερνητικὴ πρόνοια ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης!

Ὅπως τὰς ξένας λέξεις οὕτω καὶ τὰς διαλεκτικὰς ἢ χυδαίας βλέπομεν ὁσημέραι φθινούσας καὶ ἐκβαλλομένας ὑπὸ καθολικωτέρων, καλυτέρων Ἑλληνικῶν. Οὕτως ἄλλοτε ἐλέγετο κύρις καὶ ἀφέντης, τῶρα δὲ καθολικὸν φαίνεται τὸ ἀρχαιότατον καὶ κάλλιστον ὁ πατέρας· ἄλλοτε ζοχάδες νῦν αἰμοροοῖδες, ἐξηλλήθη ὁ κύριος λέγουσι σήμερον αἱ ὑπηρέτριαι ἀντὶ τοῦ ἄλλοτε ἐβγῆκ' ἔξω, καὶ θὰ ἐξέλθῃ! εἶναι ἀπηγορευμένον ἀντὶ ἐμποδισμένον ἀκούεται καθ' ἑκάστην κτλ., ἡ ἐργασία καὶ τὸ ἐργάζομαι ἐξέβαλε σχεδὸν τὸ δουλειὰ καὶ τὸ δουλεύω (καίτοι ἤδη ἐν τῷ Ἐυαγγελίῳ λέγεται ἰσοσῶτα ἔτη δουλεύω σοι) καὶ τὸ ἀντέχω εἶναι συνηθέστερον σήμερον ἢ τὸ βαστῶ, ὁμοίως τὸ ἀναλαμβάνω τοῦ ὑπόσχομαι κλπ.

Νοεῖται οἰκοθεν ὅτι ταῦτα ἐπεδιώκοντο καὶ ἐπετυγχάνοντο ἐφ' ὅσον χρόνον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λογίων ἐπιστεύετο, ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ λέξεις εἶναι προτιμότεραι τῶν ξένων, ὅτι διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἢ γλῶσσα ἡμῶν ἀποβαίνει ὁμογενεστέρη, πανταχοῦ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ὁμοιότερη, σαφεστέρη, καλυτέρη (Πρβλ. τὰ περὶ τούτων εἰρημένα ἐν τῇ Ἀπαντήσει μου πρὸς τὸν κ. Krumbacher σ. 563 κέξ.). Ἀφ' οὗτου δ' ὁμοίως ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ψυχρικὴ ἀίρεσις ἢ κατὰ προτίμησιν συνιστῶσα καὶ μεταχειριζομένη τὰς ξένας λέξεις, ἔκτοτε οἱ ἀπειρότεροι τῶν παρ' ἡμῶν τοῦτο μὲν ἐκθαμβωθέντες ὑπὸ τοῦ ἐκ Παρισίων πυροτεχνήματος, τοῦτο δὲ ἐκ ῥασιτώνης, ἐπειδὴ φύσει κατὰ τὸν ἱστορικὸν ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἢ ζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα μᾶλλον τρέπονται, ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν προτίμησιν τῶν ξένων λέξεων, καὶ καταγελῶσι μὲν πάσης προσπάθειας πρὸς καθαρισμόν τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἀπὸ τῶν ξένων στοιχείων καὶ εἰσαγωγὴν Ἑλληνικῶν, μεταχειρίζονται δὲ τὰς ξένας κατὰ προτίμησιν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης καὶ οὐχὶ τῇ χειρὶ ἀλλ' αὐτόχρημα τῷ θυλάκῳ. Εἶναι δὲ καὶ τὸδε ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατηγοροῦσι μὲν τοὺς παρ' ἡμῶν λογίους ὅτι μεταχειρίζομενοι ἀρχαίας λέξεις γίνονται δύσληπτοι εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους, δὲν αἰσθάνονται δὲ ὅτι αὐτοὶ προτιμῶντες τὰς ξένας λέξεις ἀποβαίνουσιν ὅλως ἀπρόσιτοι καὶ ἀκα-

τανόητοι εἰς πάντα Ἑλληνα, ἂν μὴ ἔχη τὴν τύχην νὰ ἠξεύρῃ πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἄλλας ξένας γλώσσας. Καὶ ταῦτα ποιοῦντες τολμῶσι νὰ διατεινῶνται ὅτι ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς καλλιέργειας τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ!

Ἐπ' ἴσης εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἵτινες κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον προσπαθοῦσι νὰ εἰσάγωσι τὰς ξένας λέξεις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τολμῶσι νὰ ἐγείρωσι φωνὴν καὶ νὰ ψέγωσι τὴν γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν ὡς βροίθουσαν ξενισμῶν! Τίνες δὲ νομίζετε ὅτι εἶναι οἱ περιφρημοὶ οὗτοι ξενισμοὶ; εἶναι, λέγουσι, τὸ ἐγγίζω ὅπερ νομίζουσι μετάφρασιν τοῦ *approcher*! Περὶ τῆς φράσεως «*ἡ λύσις ἐγγίζει*» γράφει ὁ κ. Ψυχάρης τὰ κομψὰ τάδε: «*ἄγγιξε κἀνέναν καὶ τὸν πείραξε; τοῦ κάκου θυμούμουν τοὺς ἀρχαίους πεζογράφους, Πλάτωνα, Ἀριστοτέλη, Θουκυδίδη! Δὲν ἔβγαίνε τίποτε. Αὐτὸ τὸ ἐγγίζει μὲ βρασάνιζε καὶ δὲν μπορούσα νὰ πιστέψω πῶς ἤθελε νὰ πῆ πλησιάζω. Ἄν ἔγραφε τὴν ἀρχαία, ἔλεγα, θὰ τὸ βαζεν ἐγγὺς ἢ πέλας ἡμῶν ἐστί, κ' ἂν ἔγραφε στὴ γλῶσσά μας, ἔπρεπε νὰ πῆ κοντέβει. Ἄμα ξεγνοῦσα καὶ τὴ νέκ καὶ τὴν ἀρχαία, μὲ τὴ γαλλικὴ μετάφραση καταντοῦσε τὸ νόημα πολὺ ἐφολο *da solution approche!*» Βλέπετε τί διδάσκει περὶ τούτου ὁ ἐνθυμούμενος τοὺς ἀρχαίους κ. Ψυχάρης! Μάτην τὸ ταλαίπωρον ῥῆμα παρεδόθη καὶ ἐσώθη ἡμῶν ἀπὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ Πολυβίου κέξ., μάτην λέγεται πλειστάκις ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ, μάτην ψάλλεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν τὸ ἐξάριτον τροπάριον «*Ψυχὴ μου, ψυχὴ μου, ἀνάστα, τί καθεύδεις; τὸ τέλος ἐγγίζει καὶ μέλλεις...*». Πάντα μάτην! Ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ὁρθόδοξος Ἑλληὴν ἀγνοεῖ αὐτὸ καὶ καταδικάζει ὡς μετάφρασιν τοῦ Γαλλικοῦ *approcher*! Καὶ καθ' ἃ ἐλέχθη, ποιεῖ τοῦτο ἐκεῖνος ὅστις κάμνει τοσαύτην κατάχρησιν ξένων λέξεων, ὅσην οὐδεὶς ἄλλος γράψας ἑλληνιστὶ ἔκαμεν.*

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον φαίνεται ὅτι ἀνεκόπη τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τινὰς τῶν παρ' ἡμῶν γραφόντων ὁ καθαρισμὸς τῆς γλώσσης ἡμῶν ἀπὸ τῶν ξένων στοιχείων. Ἄλλ', ἂν μὴ παντάπασιν σφάλωμαι, νεφύριον ἦν καὶ παρήλαθε, καπνὸς καὶ διελύθη, σμῆνος καὶ ἀπρηχαιώθη. Ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ λοιπὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξις θὰ ἐξακολουθήσῃ παρ' ἡμῶν χωροῦσα πρὸς τὰ πρόσω ὁμοῦ μετὰ τῆς ἄλλης ἀναπτύξεως καὶ εἰς τὰ γράμματα ἐπιδόσεως τοῦ ἔθνους, καὶ οὐδεὶς θὰ

δυναθῆναι ἀνακόψη κατ' ἀλήθειαν καὶ ματαιώση τὴν πρόοδον αὐτῆς. Αἱ δὲ προσβολαὶ τῶν αἰρετικῶν αὐτῆς εἰς οὐδὲν ἄλλο θὰ συντελέσωσιν τοσοῦτον, ἢ ἐν ἡμεῖς σωφρονώμεν, ὅσον εἰς τὸ νὰ περὶ ἀναγκάσωσιν ἡμᾶς, νὰ κλισηργήσωμεν

προσηκόντως, νὰ μάθωμεν καὶ ἀγαπήσωμεν κατ' ἀξίαν τὴν πολυτιμοτάτην ταύτην κληρονομίαν ἡμῶν, τὸ πρῶτιστον γνώριμα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς!

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΤΗΝ Ἑλληνικὴν τέχνην διαιροῦμεν εἰς πέντε μεγάλας περιόδους. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀρχομένη ἀπὸ τῶν μέσων περιόδου τῆς Δ' π. Χ. χιλιετηρίδος τελευτᾷ εἰς τὴν δωρικὴν τῆς Πελοποννήσου κατάκτησιν (1120 π. Χ.) καλεῖται δὲ ὑπὸ τινῶν μὲν, ἐπειδὴ περὶ τὸ Αἰγαῖον ἀκμάζει, αἰ γ α ἰ α, ὑπὸ τῶν πλείστων δὲ ἐκ τῆς λαμπροτάτης μορφῆς αὐτῆς καθ' ὄλον μ ν κ η ν α ἰ κ ἡ.

Ἡ δευτέρα ἀπὸ τῆς εἰς Πελοπόννησον δωρικῆς εἰσβολῆς ἀρχομένη καὶ εἰς τὸν 5' π. Χ. αἰῶνα ἀρχόμενον τελευτῶσα καλεῖται δωρικῆ.

Ἡ τρίτη ἢ τῆς ἀκμῆς ἀπὸ τοῦ 5' αἰῶνος ἀρχομένη εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος τελευτᾷ.

Τετάρτη ἢ Ἑλληνικὴ τῆς παρακμῆς ἀκολουθεῖ, πρὸς ἣν συμπλέκεται ἡ Ἑλληνορωμαϊκὴ μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἡ πέμπτη δὲ ἢ Βυζαντιανὴ ἔρχεται ἐκτελεσθῆναι τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης μέχρι τῶν τελευταίων αἰώνων ἐξικνουμένη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἀνατολῇ.

Ἡ πρώτη ἐκείνη περίοδος ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐμφάνσεως τῶν πρώτων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῆ Ἑλλήνων, τῶν Θεσσαλῶν. Οὗτοι καλλιεργοὶ τὴν γῆν καὶ βόσκουσι ποίμνια καὶ ἀγέλας βοῶν καὶ ἵππων, καὶ ἀγροῦσι μὲν τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων, σπανιώτατα μόνον μεταχειριζόμενοι τὸν χρυσόν, ἔχουσι δὲ διὰ τοῦτο ὄπλα καὶ ἐργαλεῖα ἐκ λίθων, ὀσῶν ἢ κεράτων, κτίζουσι δ' ἀκροπόλεις ἐκ πολλῶν συγκεντρικῶν περιβόλων καὶ λιθοκτίτους ὡσαύτως οἰκίας ὁμοίας πρὸς τοὺς ὑπερότους Ἑλληνικοὺς ναοὺς. Ἴσως οὗτοι εἶναι οἱ μνησθέντες Πελαγοί, γνωστὸν δὲ μόνον εἶναι ὅτι κλάδος αὐτῶν κατῆλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅτι συγγενεῖς αὐτῶν ἦσαν οἱ Θοράκες καὶ οἱ Φρύγες καὶ ὅτι ὑπερέβαινον εἰς τὸν πο-

λιτισμὸν πάντα ἄλλον λαὸν τῆς Εὐρώπης, μέχρι δὲ Οὐγγαρίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας ἐκτεινομένης τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν διεδίδοντο ἐκεῖσε τῆς τέχνης αὐτῶν πῆλινα ἐδώλια καὶ ἀγγεῖα κάλλιστα, ὧν ὁμοία μετὰ δέκα πέντε αἰῶνας ἔπλασαν πάλιν οἱ Ἕλληνες².

Τούτους, ἐκ τῆς πρὸς ἀνατολὰς θαλάσσης ἴσως ἐλθόντες, κατέβαλον οἱ Αἰολεῖς (Μινύαι), οἱ τὴν Ἰωλκὸν ἰδρύσαντες καὶ ἐν Βοιωτίᾳ τὸν Ὀρχομενόν. Τολμηροὶ θαλασσοπόροι (Ἀρχοναῦται), ἀλλὰ σκαιότεροι τὸν πολιτισμὸν κρατοῦσι μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Μυκηναίων, ὅτε τελευτᾷ ὁ καλούμενος τῆς Ἑλλάδος λίθινος αἰὼν.

Κατὰ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα ἡ ἔδρα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ μικρὸν μετατίθεται εἰς Κρήτην. Ἐνταῦθα κατὰ τὰ τέλη τῆς τρίτης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος ἀκμάζει, θαυμασμὸν καὶ ἐκπλήξιν παρέχων, ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς ἐκφαινόμενος εἰς βίον πολυτελεῖ, ἀβρόν, αἰτίαν τὸν πλοῦτον ἔχοντα, προερχόμενον ἐκ τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης.

Τέχνης ἀκμὴ ἐξοχωτάτη ἐκφαινομένη «εἰς ἀγγεῖα παντοδαπῆς ὕλης καὶ καλλίστης μορφῆς», εἰς θαυμασίας τοιχογραφίας (κεφαλὴ κόρης καὶ νεανίσκου ἐν Κνωσσῷ) καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἐν Κνωσσῷ ὑπερεχοῦσης μεγαλοπρεπείας ἀνάκτορα. Καθ' ὄλον δὲ φιλοκαλία καὶ κομψότης ἐκφαίνεται ἐνταῦθα δὲ πρῶτον παρατηρεῖται καὶ ἡ γραφὴ χίλια πεντακόσια ἔτη πρὸς τοῦ Ὀμήρου.

Τοῦ κρητικοῦ τούτου πολιτισμοῦ, ὅστις δυστυχῶς δὲν διεδόθη ἔξω τῆς νήσου, ἴσως μὲν κατὰ τὴν εὐγένειαν, λαμπρότερος δὲ — διότι τὸ φῶς αὐτοῦ ἐφθασε μέχρι Αἰγύπτου καὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ὀλύμπου καὶ Σικελίας — εἶναι ὁ μυκηναϊκός. Πλοῦτος μέγας ἐκ τῶν μέχρι Αἰγύπτου στρατιῶν καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, βίος ἐκ τούτου δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς πολυτε-

λης καὶ εὐγενῆς καὶ τέχνη τὸν κομψὸν βίον παρακολουθοῦσα ἐξαισία. Ἐπ' αὐτοῦ δέ, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ χρυσός, ὁ χαλκὸς μάλιστα ἐν χρῆσει εἶναι μεγίστη, δι' ὃ καὶ χαλκοῦς αἰῶν οὗτος καλεῖται.

Τούτον διὰ τῆς κατακτήσεως τῶν Δωρικῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Κρήτῃ, ἐν Πελοποννήσῳ ὁ σιδηροῦς αἰὼν διεδέξατο, μεσῶν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος κληθείς, καθ' ὃν ἡ τέχνη αὐστηρὰ τὸ πρῶτον ἐξέπεσεν εἰς τὸ ἀκαμπτὸν, καὶ ἐκ τούτου εἰς τὸ μονότονον καὶ ἀψυχον καὶ ξηρόν*.

Ἄλλ' αἱ ἀποικίαι, αἱ τῆς Δωρικῆς ἕνεκα εἰσβολῆς γενόμεναι, ἔσωσαν τὸ Ἑλληνικόν. Ἐκεῖ οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες, οἱ φυγόντες τὸν δωρικὸν ζυγόν, ἀνέπτυξαν τῆς φυλῆς τὰ δῶρα. Τὸ ἔπος ἐκεῖ ἤκμασε καὶ ἡ ἐλεγεία καὶ ἡ ἱαμβειογραφία ἐκεῖ γεννηθεῖσαι ἔθαλον καὶ τὸ μέλος καὶ ἡ χορικὴ ποίησις καὶ οἱ λογογράφοι καὶ οἱ φιλόσοφοι. Ἐκεῖ διεπλάσθησαν τῶν ῥυθμῶν ὁ αἰολικός, ὁ ἰωνικός καὶ ὁ δωρικός. Ἐκεῖθεν δὲ ὑποστρέφοντες οἱ ἀποικοὶ εἰς τὰς μητροπόλεις ἐπανῆγον τὰς ἐμφόβους φρυγούσας ἐντεῦθεν Μούσας καὶ τὴν τέχνην γενναίαν καὶ ἐλευθέραν. Ὁ Τέρπανδρος, ὁ Ἀλκμάν, ὁ Σησίχορος, ὁ Ἴβνκος, ὁ Ἀρίων, ὁ Θεόδωρος, ὁ Ἀρχερχμος εἶναι οἱ εἰσηγηταὶ τοῦ νέου, καθαροῦ πνεύματος εἰς τὴν μητέρα πατρίδα. Τὸ παλιρρόθιον δὲ τοῦτο κῦμα ὁ Ἡσίοδος εἰκονίζει ἐφηνεν ἐκ τῆς Ἀσκήσης τῆς Βοιωτικῆς ποιμῆν καὶ ἐπανῆλθε ποιητῆς εἰς τὸν Ἑλικῶνα.

Ἄλλ' ἐκήρυξαν οἱ ἀποικοὶ τὰ διδάγματα αὐτῶν εἰς γενναίας ψυχὰς τῶν ἐν τῇ μητροπόλει, ἔπεσεν ἡ σκορὰ αὐτῶν εἰς γῆν ἀρίστην. Ὁ ἥλιος εὐμενῆς ἔθαλπε αὐτὴν, ὄμβροι ἐν μέτρῳ ἤρδεον καὶ ἄνεμοι εὐαεῖς ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου προσπνέοντες, ζωῆς ἀθανάτου αὐτὴν ἐπλήρουν. Εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν, εἰς τὴν ἑπτοικήν, εἰς τὸ δράμα ἀνίδρυσαν ἀπαραμίλλου μέχρι τοῦδε καὶ ἀνεφίκτου κάλλους καὶ σεμνοῦ ὕψους ναοὺς, χάριν δὲ ἀμίμητον καὶ ἀμώμητον ἀρμονίαν καὶ μορφὴν θεοειδῆ καὶ ζωὴν εἰς τὴν πλαστικὴν καὶ τὴν ζωγραφικὴν ἐνεφύσησαν.

Καὶ ταῦτα εὐαρμοστός εἶχον πρὸς τὸν ἄλλον βίον, τὸν ἀγνὸν τοῦ οἴκου, τὸν φιλόποιν ἐν τῷ δήμῳ, τὰς μάχας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τὰς πομπάς, τὰς μετὰ χορῶν καὶ θουσιῶν πανηγύρεις, τὰς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, τὰς θαλαίεας, τοὺς

κόμους, τὰς παλαιστράς, τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας, τὰς ἐν θεάτρῳ διδασκαλίας. Καὶ ταῦτα ἄνευ πλοῦτου μεγάλου δημοσίου ἢ τῶν πολιτῶν ἴδρουν, κτήματα ἐς αἰεὶ, εἰς θαυμασμὸν καὶ φθόρον τὸν αἰώνων.

Ἡ ἀκμὴ τῆς περιόδου ταύτης, ἀρχομένη (λογογράφοι, φυσιολόγοι, φιλόσοφοι, ἀρχαὶ ἑπτοική, γενεαὶς τοῦ δράματος, ναὸς Ἀριέμιδος ἐν Ἐφέσῳ, ἀγαλμα Λαφρίας Ἀριέμιδος Μενναίου καὶ Σοῖδου σφραγίδες Δεξαμενοῦ τοῦ Χίου) ἡμίσειαν ἑκατονητηρίδα πρὸ τῶν Περσικῶν, αἰρεται κατὰ τὸ τελευταῖον ἡμῶν τοῦ 5' π. Χ. αἰῶνος (Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης, Ἀναξαγόρας, Σωκράτης, Περικλῆς, Πίνδαρος, ἀκμὴ τῆς τραγωδίας καὶ κωμωδίας, Παρθενῶν, Ζεὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ, Ζεῦσιδος Ἑλένη, Ἀθηναῖα παρθένος σφραγιδόλιθος τοῦ Ἀσπασίου, Ἐλαιέτου νομίματα Συρακοσῶν), ὅτε ἡ μήτηρ γῆ ἤνοιξε τοὺς γονίμους αὐτῆς κόλπους καὶ προέχεε πρὸ τῶν ὀμμάτων ἐκπλήκτου τῆς ἀνθρωπότητος στρατιὰν τιτάνων κατακτητῶν τοῦ πνευματικοῦ Ὀλύμπου.

Βίος ἡμέρος καὶ γλυκύς· ἀλλὰ καὶ ὕψηλός διανοημάτων καὶ συναισθημάτων γενναίων βίος. Ζητητὰ τῆς ἀληθείας ἐν πᾶσι καὶ τῶν νόμων τῆς φύσεως, περὶ Θεοῦ, ψυχῆς, δικαίου, πολιτείας, ἀρετῆς ἠρεθύνθησαν, εἰς τὸ ἀγαθὸν βωμοὺς ἀδαμαντίνους ἴδρυσαν, τοῦ καλοῦ τὴν εὐγενεστάτην ἔπλασαν εἰκόνα, καὶ πρᾶεῖς ἅμα καὶ προσήνεῖς οἱ ὑψηλόφρονες εἰς τὴν ἐννομίαν λατρεύοντες οἱ ἐλεύθεροι, οἱ τὴν ζωὴν μὲ εὐανθήμευ ἔαρος στεφάνους περιβάλλοντες, τὸν θάνατον γαλήνιον εἰκονίζοντες, εὐσεβεῖς πρὸς τοὺς κειμένους μὲ χρυσοῦ στεφάνους καὶ μυθροθήκας τοῦ Δούριος καὶ τοῦ Εὐφροσίου ἐκόμοισαν τοὺς τάφους, κήπους καὶ περιπάτους τὰς νεκροπόλεις κατέστησαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀμαρτανόντας ἐπιείκειαν θεῖον ἔργον κηρύσσοντες τὰς ἀδιαιρέτους Ἐρινῦς θεᾶς Σεμνᾶς καὶ Ἐδμενίδας ἐκάλεσαν, Ἐλέου ἴδρυσαν βωμόν καὶ ἀπὸ τοῦ Καταιβάτου Διὸς εἰς τὸν Δία τῶν Μειλίχιον ἴδρυσαν ναοὺς.

Τὸ ὑψηλόφρον τοῦτο καὶ ὑπέροχον καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων ἐκείνου ἤκμαζεν ἱκανῶς. Τότε θάλλουσι ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ἐπίκουρος, ὁ Ἀρχιμήδης, ὁ Θεόκριτος, ὁ Μέγανδρος, ὁ Πολύβιος, ὁ Δεινοκράτης, ὁ Λύσιππος, ὁ Ἀπελλῆς, ὁ Πρωτογένης. Τὸ Ἑλληνικὸν ἐλάχιστον ἐκ τῆς μετ' ἄλλων βαρβάρων λαῶν ἀναστροφῆς διεφθάρη τότε· τοῦναντίον δὲ ἐδίδαξεν ἐκείνους τὸ φιλοσοφεῖν, τὴν δραματικὴν τέχνην καὶ τὰς πλαστικὰς τέχνας ζώσας καὶ

* Springer - Michaelis · Kunstgeschichte etc. σελ. 87 κεξ. Ἰσοῦντα ἐνθ. ἀνωτέρω.

1 Springer-Michaelis Kunstgeschichte · I A I tertum σελ. 88.

2 Ἴδε Χρ. Ἰσοῦντα λόγον ἐναρκτήριον ἐν Νέφ Ἀστει τῆς 20 Μαρτίου 1904.

κινουμένας. Ὅπως δ' ἄλλοτε αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Μίλητος, οὕτω νῦν ἡ Πέργαμος ἢ Ῥόδος, ἢ Ἀλεξάνδρεια φάροι ἐγένοντο πνευματικῆς αἴγλης, τὴν σωτηριαν πέμποντες εἰς τοὺς χειμαζομένους, ἠκμασε δὲ τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας, ἰδρύνθη ὁ στρογγύλος τῆς Ἀρσινόης ὄκος ἐν Σαμοθράκη, ἐπλάσθη τοῦ Ἀνσίππου ὁ ἀποξυόμενος καὶ ἡ Γιγαντομαχία τοῦ ἐν Περγάμῳ βωμοῦ τοῦ Διός.

Ἦλθεν ὕστερον ἡ παρακμὴ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς διανοίας ἰσχυρὴ εἶναι ἡ ἐποποιία καὶ ἡ ἔητορεία κομπώδης, ἀπέθανε δὲ ἡ χορική καὶ ἡ δραματικὴ ποίησις, ἀλλ' ἀκμάζει ἔτι ἡ ἱστοριογραφία διὰ τοῦ Διονυσίου καὶ τοῦ Πλουτάρχου, θάλλει εὐώδης ἀνθύλλιον ἡ ἐλεγεία, ἀκμὴν λαμβάνουσι ἄλλοι χαριέντες λόγοι διὰ τοῦ Λουκιανοῦ καὶ εἰς τὰ πέρατα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τοῦ Ἑλληνοβαρβαρικοῦ ἐκπέμπονται τοὺς μαθητὰς αὐτῶν ὁ Ἐπίκτητος, ὁ Πλωτῖνος καὶ ὁ μέγας Πρόκλος, ἵνα διδάξωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀρετὴν. Ὡστ' ἐπληρώθη ἡ Ἑλληνικὴ γῆ — καθ' ὃν χρόνον τῆς Ῥώμης ἡ ἀκολασία ἔπνιγε τὸν κόσμον μὲ τὴν δυσωδίαν τῆς — ἀνθρώπων ἀγνεύοντων τὸν βίον, τὰ ἦθη καθαρῶν*, ἐν ᾧ δὲν εἶχεν ἀκόμη φωτίση αὐτοὺς τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς τὸ μελιχρὸν φέγγος.

Κλείει δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἱστορία καθ' ὄλου καὶ τῆς τέχνης τῆς Ἑλληνικῆς διὰ

τῆς πέμπτης περιόδου. Περίοδος εἶναι αὕτη μεγαλείου ἐθνικοῦ καὶ ὑπερφροσύνης ἐκ μεγαλοουρημάτων πολεμικῶν, ἐκ τῶν ἠρωϊκῶν ἄθλων κατὰ τῶν βαρβάρων συμπάσης τῆς γῆς. Βασιεῖς μεγαλεπήβολοι, στρατηλάται στρατειῶν πολυθρυσῶν, θριαμβεύοντες νικηταί, λαὸς εὐσεβής καὶ τὴν γνώμην ἐλεύθερος, σοφοί, συγγραφεῖς, τεχνῖται, τῆς ἀρετῆς ἀπολογηταί ὡς ἀπέραντος ἀνθέων καὶ καλλικάρπων δένδρων παράδεισος μὲ τὴν εὐοσμίαν αὐτῶν καὶ τοὺς γλυκεῖς καρπούς των ἔτρεπον ἐπὶ αἰῶνας ἔνδεκα τὴν βάρβαρον Ἀνατολὴν καὶ τὴν βαρβαρωτέραν Ἀσίαν.

Διότι ἀναγέννησις τις τοῦ ἀρχαίου πνεύματος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐγένετο ἐν τῷ Βυζαντίῳ. Καὶ ἦτο μὲν ἄτονος ἡ ἐπική ποίησις καὶ ἀτονώτερον τὸ δράμα, ἀλλ' ἐγένετο λόγου ἀξία ἡ ἱστοριογραφία (Προκόπιος, Νικηφόρος ὁ Βρονένιος, Ἄννα ἡ Κομνηνὴ, Χωνιάτης, Ἀκροπολίτης, Χαλκοκονδύλης), τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας θαυμαστὴ ἡ ἔητορεία, ἡ φιλοσοφία ἀπὸ τῶν ἱεραρχῶν μέχρι τοῦ Ψελλοῦ καὶ τοῦ δαιμονίου Πλήθωνος καὶ ἡ λυρική ποίησις, μάλιστα ἡ ἐκκλησιαστικὴ τοῦ τανυπτέρυγος Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ. Ἡ ζωγραφικὴ δέ, ἡ μουσειωτικὴ, ἡ τορευτικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἰς ἐξαισίαν κάλλους καὶ ἀρμονίας ἐξίκαντο τελειότητα.

K. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΕ' ΜΑΡΤΙΟΥ

ΛΑΒΟΝ τὸν κάλαμον νὰ γράψω ἄρθρον σχετικὸν πρὸς τὴν 25ην Μαρτίου, ἄρθρον διδακτικόν, ἐνθουσιώδες, δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ εἰς τὸ μέτωπον ὑπερηφάνειαν διὰ τὸ παρελθὸν καὶ εἰς τὴν καρδίαν ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον ἄρθρον, τὸ ὁποῖον νὰ προσκαλέσῃ τὰς σκιὰς τῶν ἠρώων τοῦ 21 εἰς ἀρματωλικὸν χορὸν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς χιμαιρικὰς ὑπάρξεις τοῦ μέλλοντος ὕμνον ἐνθουσιώδη καὶ διεγερτικὸν τῆς ψυχῆς.

Καὶ ἐσκέφθην ἂν, ὅ,τι ἐπρόκειτο νὰ πράξω ἐγὼ, ἔπραξε καὶ ἄλλος τις καὶ θὰ πράξῃ ἴσως. Καὶ εἶδον ὅτι ἐπὶ τόσα ἔτη ἤδη τοῦτο γίνεται διαρκῶς ἄρθρα καὶ θούρια ἀναπέμπονται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Πᾶς κάλα-

μος φιλοτιμεῖται νὰ παρηγγύσῃ ἀκούρατος ἀνεξαρτησίαν φωτοβόλον καὶ ἱερὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ἐσπιῶν μολυνθειῶν καὶ βωμῶν βεβηλωθέντων, νὰ ἐξυμνήσῃ ἠρωας, πεσόνας μετὰ τῆς σφαιρας εἰς τὸ στήθος καὶ ἠρωίδας, αἵτινες μετέστησαν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν σύρουσαι δαιμονιώδη χορὸν, χορὸν πρωτάκουστον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν παιδῶν διασκεδάσεων τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀπαισιῶν διασκεδάσεων τοῦ θανάτου!

Τοῦτο βεβαίως ἀποτελεῖ καθῆκον παντὸς πολίτου Ἑλλήνος, καθῆκον, ὀφειλόμενον πρὸς μίαν μεγάλην ἰδέαν, ἣτις ἐγεννήθη ἔχουσα ὡς σπᾶργανον κυανόλευκον ρακώδη καὶ κατεσχισμένην ὑπὸ τῶν σφαιρῶν σημαίαν καὶ ἠνδράθη, περιβληθεῖσα πορφύραν ἀκηλίδωτον καὶ ἀστραπηβόλον.

Τὸ καθῆκον αὐτὸ ἐξετέλεσα καὶ ἐγὼ ἄλλοτε

* Χέρτσβεργ. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος τόμ. Β'.

μετὰ πολλῆς ἀνακουφίσεως καὶ προσοχῆς καὶ οὐδόλως μετανῶν διὰ τοῦτο.

Ἐπρεπε νὰ ἀποστείλω ἀσπασμὸν ἀγάπης, λατρείας καὶ θανμασμοῦ πρὸς τὰς σκιάς ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ χαράσων τὰς λέξεις ταύτας κάλαμός μου ὀφείλει τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως αὐτοῦ. Καὶ ἔγραψα καὶ εἶπον ὅ,τι μοι ὑπηγόρευσε φαντασία διαφλεχθεῖσα ἐκ τῆς ἀναπαυστάσεως τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος, καὶ ὅ,τι μοι ὑπηγόρευσε καρδία πλήρης ἐλπίδων πρὸς τὸ ἀόρατον μέλλον.

* *

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ περιστείλω πτέρυγας, τανυθείας ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω. Ἀρκετὰ ἐξυμνήσαμεν, καὶ ἀρκετὰ ὠνευρέθημεν. Οἱ ὕμνοι καὶ τὰ ὄνειρά εἰσι ἀληθῶς ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀναπύρωσιν τῶν αἰσθημάτων καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν λαῶν. ἀλλ' ὅταν οἱ μὲν ὕμνοι ψάλλονται ἀπὸ ὑψηλοῦ καὶ ἀσφαλοῦς βήματος, τὰ δὲ ὄνειρα γεννῶνται ἐπὶ μαλθακῆς καὶ ἡσύχου κλίνης.

Ἀτυχῶς ἡμεῖς οὔτε τοῦτο ἔχομεν, οὐδ' ἐκείνην, ὅπως ἠρμοζεν ἡμῖν. Οἱ ὕμνοι ἡμῶν εἶναι πολὺ ὑψηλότεροι τοῦ βήματος, τὰ δὲ ὄνειρα πολὺ χαριέστερα τῆς κλίνης.

Ἀσμενίζόμενοι νὰ ῥίπτωμεν τὸ βλέμμα πολὺ ἐμπρὸς καὶ πολὺ ὀπίσω κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην δὲν βλέπομεν οὐδὲν ἐκ τῶν ποδῶν.

Εἶδος τι φαντασμαγορίας καταλαμβάνει ἡμᾶς καὶ ἡ αἴθριον ἀνατέλλει ὡς συνήθως ἡμέρα, τῆς ὁποίας ὁμοῦς τὰ ῥόδα εἶσιν εἰρωνεία. ἡ δρόσος ψυχρολουσία καὶ τὸ φῶς γλεῦη

* *

Ἀνυπαῖμαι καὶ θλίβομαι, διότι καταλήγω εἰς συμπέρασμα, ὅπερ θὰπέφευγον ἀντὶ πάσης θυσίας. Θὰ προετίμων τὴν παλαιὰν μέθοδον τῶν ὕμνων, ἂν δὲν ἔβλεπον μετ' ἄλγους ψυχικοῦ καιομένην ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν δυστυχή χωρὰν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰς μητέρας ἀγρίως σφαζομένας ἐπὶ τοῦ λίκνου, τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν δολοφονομένους, τὸν κληρον προσηλακίζομενον καὶ καταπατούμενον καὶ τέλος αὐτοὺς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους καὶ ὑπαλλήλους αὐτοῦ πίπτοντας ἐν μέσῳ ὁδῷ ὑπὸ τὰς δολοφόνους σφαιρας τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Θὰ ἐξηκολούθουν τὰ ἐνόπνια ἔσματα διὰ τὴν ἀτυχῆ αὐτὴν χωρὰν, ἂν δὲν ἔβλεπον τοὺς Σλαῦους περιβάλλοντας διὰ χειρὸς νευρώδους καὶ σιδηρᾶς τὸν λαιμὸν αὐτῆς, λιποψυχούσης ἐν

μέσῳ τῶν βαρέων πνοῶν τῶν ἄρκτων καὶ τῶν θῶων τοῦ Σκομίου.

Καὶ ἐνῶ τοιαύτη ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πανταχόθεν ὑποβλεπομένου, ἀπειλουμένου, ὑπονομευομένου, ἡμῖς, οἵτινες ἐξαιρετικὰ ἔπρεπε νὰ λάβωμεν μέσα ἀμύνης ὅπως ἐξέλθωμεν νικηφόρος καὶ ἴδωμεν συντελουμένην τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐνότητα, οὐδὲν ὡς Κράτος ἐπράξαμεν. Τοῦναντίον ἐδημιουργήσαμεν παρόν, ὅπερ τείνει οὐχὶ τὸ παρελθὸν νὰ ἀμανρώσῃ — διότι τοῦτο συντελέσθη πρὸ πολλοῦ — ἀλλὰ τὸ μέλλον τῆς δυστήνου Ἑλλάδος τελείως νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ νὰ φαίνεται αὕτη μόνη μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὡς μὴ ἔχουσα μέλλον!

Ἐδημιουργήσαμεν τοιαύτην ἐσωτερικὴν κατάστασιν. ὥστε οὐ μόνον νὰ πιστεύωσιν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον μετὰ σιόμφου νὰ διαθροῦλῶσιν οὕτῃ χωρὰ ἡμῶν ἔπαυσε πλέον γεννῶσα Πλάτωνας, καὶ Σωκράτας, Αἰσχύλους καὶ Εὐριπίδας, Φειδίας καὶ Πραξιτέλεις κτλ. κτλ. καὶ ὅτι ἔχομεν ἐμπέσει εἰς τὴν ἀπάθειαν τοῦ Ἀνατολίτου, μὴ παρουσιάζοντες πλέον οὐδὲ πᾶν στοιχεῖον προόδου καὶ ζωῆς, πολλῶ δὲ μᾶλλον νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ ἀληθὲς γιγάντιον ἔργον τῶν προγόνων ἡμῶν ἐν τῷ στίβῳ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

* *

Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ ἐλέγχου τοιαύτης ἢ τοιαύτης πολιτικῆς, ἀλλὰ πρόκειται περὶ αὐτόχρημα φρικτῆς προδοσίας, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς αὐτοὶ διεπράξαμεν καθ' ἡμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὀλοκλήρου!

Καὶ πιστεύω ὅτι ταῦτα ἀναλογιζόμενοι, δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἐξακολουθῶμεν τοὺς ὕμνους καὶ τὰ θούρια. Δὲν εἶνε πρόπον νὰ βλέπωμεν τὰς ἀτυχίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ θεάτρον εἰκοιζομένας μετ' ἀπαρδειγματίστου, ἂν καὶ μὴ ἔτι χειρόνος καὶ ἀκατονομάστου ἀπαθείας. Ἄν τὴν ἀπάθειαν ταύτην ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν νὰ διατηρῶμεν μέχρι σήμερον, εἴμεθα ἤδη ἐκόντες ἄκοντες ἠραγασμένοι νὰ ἐγκαταλίπωμεν αὐτήν, διότι τὰ ζητήματα ταῦτα ἄπτονται πλέον καὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τοῦ Κράτους.

Δὲν ἀναισθητοῦμεν, πιστεύω, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ βλέπωμεν καὶ νὰ μὴ αἰσθανώμεθα οὔτε τὰ περὶ ἡμᾶς γινόμενα, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν αἰσθητὰ ἐν αὐτῷ τῷ Κράτει. Αἱ φλόγες τοῦ ἀνατολικοῦ ἠφαιστείου ἐκρήγγυνται πλέον, ἄπτονται τῶν ἐνδυνάτων ἡμῶν, ψαύ-

ονσι και καιουσι αυτας τας τριχας των κεφαλων ημων, κεφαλων αφρονων και ουδεμιαν προνοιαν λαβουσων περι τοιουτων εθνικων κινδυνων. "Ας συνελθωμεν και ιδωμεν οτι μεθ' ελην την οντως υπερεφφανον ακμην της Ελληνικης φυλης, ητις σπευδει να πληρωση δια των υστερησεων τα ταμεια του στρατου και του στόλου, ουτε τουτον ουτε εκινον εχομεν, ολους η αναγκη του Ελληνισμού απητει. "Εχομεν θωρηκτα ακατάλληλα εστω και δια μιαν αυτοκρατορικην υποδοχην. Τουτων το εν κοιθεν ικανον δια την υποδοχην ταυτην, μετα πλουν ωρας επαθε βλαβην του πηδαλιου, εικονισαν προς στιγμην τοσον επιτυχως την καταστασιν του Ελληνικου κρατους: ελλεινγει πηδαλιου στασιμότης μετ' εκπομπης αματων!!

* *

"Αρκει λοιπον εις κορμος ημιξηρος επι του φλοιου του οποιου φερονται τα ονοματα παρελθοντων κ ι ενδοξων καλλιεργητων, ν' αναπληρωση κλαδους γυμνους και φυλλα ψωραλεα, αποφεροντα διερως δομηνη προωρον σήψεως και κρατούμενα δια θαύματος ευεργετικης Ισοροπιας, μεθ' ολους τους ανεμους, οιτινες παλαιουσι αντιροοποι περι αυτα;

* *

"Οχι' ας μη κρυπτόμεθα πλέον οπισθεν του δακτύλου και ας μη ασημενίζόμεθα πλέον να κοιμώμεθα επι δαφνων ξηρων, αιτινες ανήκουσαι εις άλλους, τρίζουσι αδιακόπως, διαμαρτυρόμεναι δια τον ύπνον ημων και τα διαρκη ονειρα. "Η πραγματικη ύπαρξις ενος εθνους εινε η σημερον αυτου. "Η χθες ανηκει εις τους χθες και η αυριον εις τους ανθρωπους της αυριον. Και εινα αληθες οτι μεταξυ των γενεων υπαρχει τις αλληλεγγυη, ητις συνδέει αυτας, ωστε η μια να αποτελη ηθικην αδιάσπαστον αλυσσον μετα της άλλης' αλλ' επισης αληθες, οτι εκάστη εχει καθηκον να κινή τας χειρας και να εργάζηται δι' εαυτην, οπως και την θεοιν αυτης βελτιωση και την οδον της επερχομένης παρασκευαση και αποκαθάρη. Που εινα η εργασία αυτη σημερον, και εις τι θα χρησιμεύσωσι οι πανηγυρικοι και οι διθύραμβοι της ημέρας, όταν ημεις αυτοι οι πανηγυρίζοντες εξακολουθήσωμεν ενθης απο της αυριον την συνέχειαν του ύπνου;

"Ο εν φυλακή κεκλεισμένος και διαρκως κοιμώμενος και διαρκως ονειρευόμενος οτι εινα ελεύθερος δεν σωφρονίζεται ποτέ. Πρέπει να

αισθανθη την ελλειψιν του αερος και την απωλειαν του φωτός, πρέπει να απολέση αυτα δια να ενοήση τι απώλεσεν.

Ναι' ας ευχηθωμεν να εξυπνήσωμεν, και την αφύπνισιν ημων ταυτην ας προκαλέσωσι τουλάχιστον αι τελειαι και πανηγυρεις και ζητωκραυγαί της ημέρας ταυτης, αιτινες πρέπει ν' απευθύνονται δεκάκις προς το παρελθόν και χιλιάκις προς το μέλλον, δεκάκις προς την αρχην και μυριάκις προς το τέρμα.

"Ας ευχηθωμεν, ινα το φως της ημέρας ταυτης διανοίξη τους οφθαλμους όλων ημων και διη των υπευθύνων πολιτικων ημων αρχόντων. "Ας παύσωμεν εμπαιζοντες την ιδεαν της 25ης Μαρτίου και ας απαιτήσωμεν απο των κυβερνητων της χώρας πανηγυρισμόν της εθνικης εορτης αντίξιον της ημέρας ταυτης.

Θα εινα δε αντίξιος ουτος τότε, όταν προ των ανδριάντων του Πατριάρχου και του Ρήγα παρελάσωσι ού μόνον αι μαθητικαι και φοιτητικαι τάξεις, αλλά και χιλιάδες γυμνων λογχων, όταν εις τα ξοματια των μαθητων αντιχηση ο βαρυσ ρυθμός του στρατου και προς τοις στεφάνοις, οτινες θα στέψωσι τας μαρμαρίνας κεφαλαι εις αυτων εις χαιρετισμόν σημαίαι ετοιμοπολέμων ταγματων. Θα εινα αντίξιος τότε, όταν σιορήσωσι εκ χαράς τα υδατα των ενδοξων ελληνικων θαλασσων, αιτινες θα φερωσιν επι των ευρεων αυτων νωτων θωρηκτα βαρεα και καταδρομικά, κολοσσους εις τε το μέγεθος και τον οπλισμόν, εχοιτα εις τα ύψη των ιστων την τετιμημένην ημων σημαίαν ανεμιζομένην και ως υπερέφφανον ελληνίδα και οροσόλοστον αμαζόνα χαιρετίζουσαν τα απανταχου διεσπαρμενα τέκνα της Πατρίδος' εταν οι αρχηοι ναυται της Ελλάδος, τέκνα του Μιαούλη και του Κανάρη ηνδρειωμένα και επι των κυμάτων ανατεθραμμένα, χαιρετίζωσι την ανατολήν της 25ης Μαρτίου απο των καταστροφικών πολλων εθνικων σκαφων, λίκνων γιγαντιαίων της μεγάλης του γένους ιδέας.

Και τότε ο χαιρετισμός αυτων μινύμενος μετα των κρότων των ελληνικων πυροβόλων θαναγράφη επι του κυανου αναπειτάματος του ουρανου δι' αφθάρτων και ηλιομόρφων γραμάτων:

Ζήτω η Ανάστασις του Έλληνισμού!

I. Σ. ΦΑΒΤΟΥΡΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Η ΔΙΑΚΑΙΝΑ

Τ' ειν' το κακο που γίνεται 'ς του Διάκου την γυναίκα;
Πέντε Αρβανίταις την κρατουν και δέκα την ξετάζουν'
— «Διάκαινα δεν παντρεύεσαι; δεν παίρνεις Τοῦροκον
[ἄνδρα];»
— «Κάλλιο να ιδῶ το αἷμά μου την γῆ να κοκκινίσῃ,
Παρά να ιδῶ τὰ μάτια μου Τοῦροκος να τὰ φιλήσῃ.

Και ὁ Διάκος τὴν ἀγνάντευεν ἀπὸ ψηλῆ ἑαχοῦλα,
Κοντὰ κρατεῖ τὸν μαῦρό του, κρυφὰ τὸν κουβεντιάσει'
— «Δύνασαι μαῦρέ μ', δύνασαι νὰ βγάλῃς τὴν κυρά σου;»
— «Δύναμ' ἀφέντη μ', δύναμαι νὰ βγάλω τὴν κυρά μου.
Μόν' νὰ μ' αὐξήσῃς τὴν ταγὴν, νὰ πάγω πέρα πέρα».
Σὰν πῆγε καὶ τὴν ἐβγαλε, τοῦ Διάκου τοῦ τὴν φέρει.

ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

ΤΟ μεσονύκτιον επλησίαζεν· ὁ ιερομόναχος πατήρ Εὐστάθιος ἤναψε τὸ κηρίον του, παρατηρήσας δὲ τὸ ὠρολόγιόν του, παρευθὺς ἠγέρθη τῆς κλίνης καὶ περιβληθεὶς τὸν ἱερατικὸν αὐτοῦ χιτῶνα ἐξήλθε τοῦ κελίου του.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς. Ἦτο μόνος, οἱ δύο ἄλλοι αὐτοῦ σύντροφοι πρό τινων ἐβδομάδων εἶχον μεταβῆ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἵνα ἐπισκεφθῶσι τοὺς ἁγίους Τόπους καὶ εορτάσωσι ἐκεῖ τὸ Πάσχα. Τοὺς ἐνεθυμεῖτο πάντοτε ὁ γέρον λευίτης καὶ ἰδίως τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, ἵνα ἱεουργήσῃ μόνος, τοὺς ἐνεθυμήθη μετ' ἰδιαζούσης θλίψεως, ταυτοχρόνως καὶ χαρᾶς. Καὶ μετὰ θλίψεως μὲν διότι ἦτο παντελῶς μόνος, ἵνα ἱεουργήσῃ κατὰ μιάν τοιαύτην ἐπίσημον ἡμέραν, μετὰ χαρᾶς δέ, διότι ὁ κολοκάγαθος ἱερεὺς εἰλικρινῶς καὶ ἀδόλωτος ἠγάπα τοὺς δύο αὐτοῦ συντρόφους, τὸ δὲ πρὸς τὸν πλησίον εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀδόλος καὶ ἀνιδιοτελεὴς ἀγάπη, γνωστὸν ὅτι πρωτίστως ἀποβλέπουσιν ἀντικειμενικῶς εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀγαπωμένου παρὰ εἰς τὴν ἐγωϊστικὴν καὶ φίλαυτον ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀγαπῶντος. Ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ φαντασθῇ ἠλικιωμένος ἱερεὺς, γηράσκας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Μονῆς τοῦ ἀνθρωπον εὐτυχέστερον ἐκείνου, ὃν ἀξιοῖ ἡ Θεία Πρόνοια ὅπως παρευρεθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς μεγάλης πανηγύρεως ἐκεῖ ἔνθα τὸ κοσμοσωτήριον θαῦμα ἐτελέσθη καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐξανεστή τοῦ μνήματος; Καὶ ἡ φαντασία τοῦ γέροντος ἅμα τῇ ἀναπολήσει τῆς ἱερᾶς πόλεως, τοῦ ναοῦ

τῆς Ἀναστάσεως, τῆς μεγαλοπρεποῦς πομπῆς μεθ' ἧς ἐτελεῖτο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ λειτουργία, ἐπὶ τῇ ἀναπολήσει, λέγομεν, ἐκλάμπρου θεάμακτος Πατριάρχου, Ἀρχιερέων, Ἱερέων, Διακόνων, περιβεβλημένων χρυσοῦφάντους στολάς καὶ προσερχομένων μετὰ πάσης εὐλαθείας καὶ παρατάξεως παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ Σωτήρος, ἵνα ἴδωσι τὸν ἀποκλυφθέντα λίθον καὶ κηρύξωσι τὴν Ἀνάστασιν, ἐξήφθη εἰς τοιοῦτον βραχμόν, ὅστε σὺν τῷ χρόνῳ ἐλησμονήσε τὸν χῶρον, ἐν ᾧ εὕρισκετο καὶ πᾶν ὅ,τι αὐτὸν περιέβαλλε, ἀφαιρεθεὶς δὲ τελείως εὕρισκετο ἤδη νοερῶς καὶ αὐτὸς πλησίον τῶν ταγμάτων τῶν ἱερέων καὶ ἱερομονάχων παρὰ τῷ Μεγάλῳ Τάφῳ, καὶ προσηύχετο.....

Ἄλλὰ τί εὐτύχημα, ὅτι δὲν διέφυγε τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ μνήμη, ὅπως σύρη τὸν μοχλὸν τῆς θύρας τῆς μονῆς πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Διότι τὴν προτεραιάν εἶχε λάβει ἐπιστολήν ἐκ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεψιοῦ του, ἐν ᾗ ἀνηγγέλλετο αὐτῷ, ὅτι οὗτος ἀφεύκτως, θὰ εὕρισκετο εἰς τὴν Μονὴν τὴν πρωτὴν τοῦ Πάσχα. Μικρὰ ἀδιαθεσίαν τὸν εἶχεν ἐμποδίσαι νὰ φθάσῃ ἐνωρίτερον, ἤτοι τὸ Σάββατον ἐσπέρας.

Ὁ ἱερεὺς ἤρχισε τὸν ὄρθρον.

Ἐξω ὁ οὐρανὸς ἦτο καθαρὸς, διαυγὴς ὡς κρύσταλλος, ἀστερόεις, θυμασίος. Παρὰ τὴν θύραν τῆς Μονῆς δάφναι ἐστεμμέναι ὡς νύμφαι ὑπὸ τῶν μυροβόλων αὐτῶν ἀνθέων ἀνέδιδον τὴν μεθυστικὴν αὐτῶν ὀσμὴν, αἱ δὲ ἀηδόνες ἐντὸς τῶν κλώνων, ἀφανεῖς ὡς αἱ ψυχαὶ ἐντὸς τῶν σωματίων, περιπαθῶς ἐτόνιζον τὸ θεῖον αὐτῶν ἄσμα, χαιρετῶσκι τὴν ἀναγέννησιν τῆς

φύσεως και κηρύττουσαι άπανταχού τής γής τήν άγάπην, τήν ζώην, τήν χαράν, τήν άνοιξιν, τήν άνάστασιν. . .

Δύο άγνωστοί έπλησίασαν τήν θύραν τής μονής και ώθησαν αυτήν τήν εύρον άνοικτικήν και ούτως άνευ άντιστάσεως είσήλθον έντός του προαυλείου. Έναπέθηκαν κάτι κάτωθεν των δαφνών, και έπλησίασαν εις τόν ναόν. Έντός αυτού ο γέρον έξηκολούθει άθορύβως τήν ιεροτελεστίαν. Μετέδωκεν εις τήν λαμπάδα του τό άνέσπερον φώς έκ του ύπερθεν τής άγίας Τραπέζης κρεμαμένον λύχνο, ήσπάσθη εύλαβώς τό ιερόν Εύαγγέλιον όπερ ήνοιξε, και ήδη άνεγίνωσκε τήν περικοπήν τής Άναστάσεως.

Οί δύο ξένοι είσήλθον εις τόν πρόναον, όπου και έστάθησαν. Η όσμη του θυμιάματος άνήρχετο ήρέμα προς τόν θόλον του ναού και ήτο εύπρόσδεκτος παρά του έν τή κορυφή άπεικονιζομένου Παντοκράτορος, άγνή και αυτή, ως ή εύχή του ιερέως, ήτις έξήρχετο από καθαρά χείλη και από άσπilon και παρθενικήν καρδίαν.

Ο ιερεύς έν καταστάσει έκστάσεως προσήυχετο, τό δε μυστηριώδες, τό άκατάληπτον, τό θεϊον, είσέδυε βαθμηδόν εις τας ψυχάς των δύο ξένων· ο γέρον ηύχθη ύπερ υγείας των καμνόντων, ύπερ άναρρύσεως των αίχμαλώτων, ύπερ τής ειρήνης των άγιών του Θεού Έκκλησιών και παντός του λαού του. Και τά σεπτά χείλη έπρόφερον τας εύχάς ταύτας ένώπιον του Έσταυρωθέντος και Άναστάντος Χριστού, ένώπιον τής είκόνας τής Θεοτόκου, ένώπιον του Παντοκράτορος και ένώπιον των δύο πάντοτε άγνώστων ξένων, περί τής παρουσίας των όποιων ούδέν άπολύτως ο γέρον είχεν άντιληφθή.

«Ειρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, τῷ στρατῷ και παντὶ τῷ λαῷ σου». Εἰς αὐτοὺς τοὺς χαλεποὺς και δυστήνους χρόνους έν μονῇ παρὰ τῷ Ἁγίῳ Ἄθῳ ιδιαιζόντως βραρεία είναι ή εύχή αὕτη, διό και άσυνειδήτως και άκουσίως, ιδιαιζόντως έτόνισεν ο γέρον τας λέξεις ταύτας, ως να ύπέθετέ τις, ότι από σκοποῦ συνίστα τήν ειρήνην και τήν άγάπην εις τοὺς δύο μεσήλικας, των όποιων τὰ βλέμματα, άφοῦ περιεργάσθησαν τόν ναόν και προσηλώθησαν άσυναίσθητως επί τινα λεπτά προς τόν λειτουργούντα γέροντα, άπώλεσαν αίφνης όλην αὐτῶν τήν δύναμιν και τήν ζωηρότητα, ταπεινά δε ήδη και άνευ εκφράσεως ήτένιζον τὰ μάρμαρα του ναοῦ, άτινα οί πόδες αὐτῶν έψυχον. Θά ύπέθετέ τις, ότι ο

γέρον ιερεύς άφήρεσε κάτι έξ αὐτῶν.

Ἄλλα και αἱ εἰκόνας, ή βαθεῖα σιγή έν μέσῳ τῆς όποιίας ήκούετο μόνον ή γλυκυτάτη φωνή του ιερουργούντος, ή φωταύγεια του προσώπου του, τό λευκόν τῆς κόμης του, έθάμβωσαν αὐτοὺς και μικρόν κατά μικρόν έπέδρασαν τοσοῦτον επί των συνειδήσεών των, ώστε οὐδέ καν έτόλμων να διερωτηθῶσι διατί είσήλθον έντός του ναοῦ και τί άνέμενον ένα φέρωσιν εις πέρας τόν σκοπόν των.

Χείρ άόρατος και ισχυρά εκάρφωσεν αὐτοὺς εκεί επί των μαρμάρων, έν δε τῇ ψυχῇ των μίξ ένυπολακθάνουσα άνησυχία μεταβληθεῖσα εις δεινόν άγῶνα ήρχισε να γεννηάται.

Οί γλυκεῖς φθόγγοι τῆς μητρικῆς αὐτῶν γλώσσης εύαρέστως προσκρούουσιν εις τὰ τύμπανα των ὠτων των, έλαστος δε φθόγγος εξεγείρει βαθέως κοιμώμενα έν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἰσθήματα, άτινα ο χρόνος ενάρκωσε μέν, αλλά δεν ήδυνήθη να εξαφανισή. Η χάλια, ή θύελλα — τό ξένον χῶμα, ή ζένη άνατροφή, ο άγριος φανατισμός ο όποῖος εκεί διδάσκειται — έλύγισαν τόν στάχυν, άλλ' ή πνοή του ζεφύρου — ή άνάμνησις τῆς μητρικῆς γλώσσης, και παντός άλλου, τό όποῖον με τήν μυστηριώδη λέξιν «μήτηρ» σχετίζεται — θα τόν άνεγείρη. Εἰς κλονισμός διατρέχει όλον αὐτῶν τό σῶμα, φλεγμαίνοντα πυρετόν αἰσθάνονται εις τας παρειάς των, και τι τό άόριστον, τό άπειρωσ μυστηριώδες, τό άσύλληπτον πληροῖ τόν οργανισμόν των. Η μνήμη λαμβάνει ενεργόν μέρος εις τήν γενικήν ταύτην ταραχήν. Ἄ! ένθυμοῦνται ήδη! Μήπως ύπό τοιαύτην στέγην δεν συνήρχοντο ένα έροτάσωσι τό Πάσχα έν μέσῳ πατρός, μητρός, αδελφῶν και τόσων άλλων προσφιλῶν συγγενῶν και φίλων; Ἄ! μήπως εις τό προαυλείον τοιούτου ναοῦ δεν είχον και αὐτοὶ θάψει άγαπητά αὐτῶν πρόσωπα; Και αὐτοὶ οἱ τοῖχοι, τοὺς όποιούς ήδη ήτοιμάζοντο να εκσφενδονίσωσιν εις τόν άέρα μήπως δεν εκτίσθησαν δια του ιδρωτός των πατέρων των; Και αὐτὰ τὰ ἄμφια, τὰ όποῖα προϋτίθεντο έντός μικροῦ εις τέφραν να μετατρέψωσι, μήπως δεν τὰ έδώρησαν αἱ μητέρες αὐτῶν, αἱ μητέρες εκείναι, αἱ όποῖαι αὐτοὺς έθήλασαν;

Και αὐτό τό ιερόν ποτήριον τό όποῖον έσκέπτοντο να συλεύσωσι δεν είναι τό ποτήριον εκείνο, εις ο έπλησίασαν τὰ χείλη των τό πρώτον ένα μεταλάβωσι των άχράντων μυστηρίων; Τοιαῦται και ποικίλαι άλλαι μελαγχολικαι άναμνήσεις όλονέν επήρχοντο, συνεσωρεύοντο εις

τόν νοῦν των, αίσθημα δε όδυνηρῶς πικρίας, και εις νυγμός ψυχικοῦ πόνου σκληροῦ, πολὺ σκληροῦ, έτάραττε τήν αιμάσσουσιν αὐτῶν καρδίαν.

Ἄλλ' ἄς σκεφθῶσιν κελῶς, μήπως όλα ταῦτα είναι παροδικά; μήπως είναι ασθένεια χαρακτῆρος να ύποδουλωθῶσιν ύπό τίνων — τίς οἶδε; — προλήψεων· μήπως όφείλουσι να σεβασθῶσι γέροντα, του όποιου ο εις ποὺς εύρίσκειται εις τόν τάφον, δέκα λίθους, και δύο πήχεις ύφασματος; δεν είναι άνόητον να μη σκεφθῶσι σοβαρῶς, θετικῶς, πρακτικῶς δια τήν ευμάρειάν των, δια τό μέλλον των; δεν πρέπει να προβῶσιν εις τήν εκτέλεσιν του σκοποῦ των; Τί θα είπη παιδική ήλικία; τί θα είπη μητρική γλώσσα; τί θα είπη συνειδήσις; ο,τι επιβάλλει σήμερα τό συμφέρον, αὐτό είναι συνειδήσις, αὐτό συναισθημα, αὐτό πόθος, αὐτοῦ ή επιδίωξις απαιτεῖται πάση θυσίᾳ και δια παντός τρόπου. Και ή προηγουμένη των ξένων ταραχή μεταβάλλεται εις κρατερόν άγῶνα ψυχικόν έκ των πλέον λυσσωδῶν και έκ των πλέον επικινδύνων. Τό συμφέρον παλαίει κρατερικῶς προς τήν συνείδησιν, ο φθόνος άμφισβητεῖ τὰ πρωτεῖα προς τήν άγάπην, ή κακία ζητεῖ να εξαφανισή τήν άρετήν, και εκεί ύψηλά ιστανται αἱ δύο πατρίδες άντιμέτωποι, και αναμένουσι. . . Ἄφ' ενός ή νέα πατρίς, ή δολία πατρίς, ή άπεχθῆς πατρίς, ή πατρίς του ύπολογισμοῦ και του συμφέροντος, ή πατρίς των συκοφαντῶν, τῆς βίας, του προσηλυτισμοῦ, και τῆς άπάτης, ή πατρίς των άργυρωνήτων, ή διασκορπίζουσα τό χρυσίον, ή άμείβουσα τό έγκλημα, ή στέφουσα τόν έμπρηστήν, ή άνακηρύζουσα ως δόγμα αὐτῆς τό έγχειρίδιον και τήν μελαντίτιδα, ή συγκαίρουσα τόν δολοφόνον, ή χειρεκάκως αποβλέπουσα προς πᾶν γενναῖον, ύψηλόν και ώραῖον, ή σατανικῶς πολεμοῦσα πᾶσιν πρόοδον τῆς ανθρωπότητος, και άφ' έτέρου ή Πατρίς των μεγάλων έμπνεύσεων, των μεγάλων όνειρων, των μεγάλων ιδεῶν, και των μεγάλων ελπίδων. . . Η θεία και ιερά πατρίς ή αποβλέψασα και αποβλέπουσα πάντοτε όπως ύπηρετήσῃ και εξακρωπίσῃ τήν ανθρωπότητα, ή θεία και ιερά πατρίς, μήτηρ και γεννήτειρα παντός μεγάλου έν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ή βραβεύουσα τήν άρετήν δια στεφάνου μόνον δάφνης ή κλάδου ελαίας και μύρτου. Η άρνηθεῖσα έπομένως τόν χρυσόν, ή πρεσβεύασα και πρεσβεύουσα πάντοτε τήν ύψιστην αρχήν ότι ή ύλη όφείλει και έσαι πρέπει να ύποτάσσῃται τῇ Ἰδέᾳ. . .

Ἀγέρωχοι και άπειλητικαί ιστανται άπέναντι

άλλήλων, αἱ ιδέαι καθήκοντος και συμφέροντος, άρετῆς και κακίας, υλικῆς και ιδεώδους πατρίδος, και μάχονται. . .

Ἡ νίκη έπαμφοτερίζει· εκατέρωθεν καταβάλλονται γενναῖαι προσπάθειαι, ή όθνεῖα πατρίς άγωνίζεται να καταβάλῃ τήν αληθῆ, τήν άγνήν, τήν άγίαν πατρίδα. Πατρίς μη φοβῆσαι δεν θα άποθάνῃς· πρό τῆς ύλης ύπήρξεν Ἰδέα, Νοῦς έν τούτῳ τῷ κόσμῳ, και αὐτός ο Νοῦς, αὐτή ή Ἰδέα θα παραμείνη αἰώνιως ύπερτέρα τῆς ύλης. Πατρίς, εἶχε θάρρος θα νικήσῃς, πάλαισον, πάλαισον. Πατρίς, μη φοβοῦ, μη πτοηθῆς οὐδέν, εἶσαι πολὺ μεγάλη δια να εκλείψῃς. . .

Ὁ άγών πλησιάζει. . . ο άγών μέλλει να περατωθῇ. . . ο άγών περατοῦται. . .

Ἡ ώρα παρέρχεται, τό Εύαγγέλιον άνεγνώσθη· ή Άνάστασις του Σωτῆρος εκηρύχθη, ο Ἄδης έδεσμεύθη, ο λίθος άπεκυλίσθη του μνήματος. . . Η σκοτία υπεχώρησεν εις τό φῶς· είναι οὗτος ο αἰώνιος, ο άναλλοίωτος νόμος τῆς φύσεως· άρά γε θα ύποχωρήσῃ και ή σκοτία τῆς πεπορωμένης συνειδήσεως, τῆς μοχθηρῆς και βεβήλου ψυχῆς πρό του φωτός τῆς άρετῆς; Κατά τήν στιγμὴν ακριβῶς ταύτην ο ιερεύς λαμβάνει τό άγιον ποτήριον και προσελθὼν παρὰ τῇ ώραῖᾳ Πύλῃ, ένα μη οὐδεμία διατύπωσις εκκλησιαστικῆ παραλειφθῇ, γεγυνοῖα τῇ φωνῇ άνυγινώσκει:

Εὐχεται ύπερ των κεκοιμημένων πατέρων και αδελφῶν ήμῶν ύπερ των ιδρυτῶν και κλητόρων τῆς Μονῆς.

Ρίγος καταλαμβάνει τόν ένα των ξένων ω! πόσον είναι επιβλητικῆ έν όλη τῇ ασημότητι του γέροντος έτοιμοθανάτου ή φωνή αὐτοῦ, και πόσον είναι ισχυρά έν τῇ ασθενείᾳ τῆς!

Ἐπί τῇ λέξει κλητόρων ένθυμεῖται ότι ο πατήρ του άλλοτε είχε συνδράμει εις τήν άνοικοδόμησιν του ναοῦ τῆς Μονῆς.

Παύει ή άνάγνωσις των όνομάτων των νεκρῶν, και αρχεται ή των ζώντων· αὐτή είναι πολὺ σύντομος, πράγματι περιλαμβάνει τρία μόνον όνόματα· τὰ των δύο άποδημούντων ιερέων και τό του άνεψιοῦ του, του υιοῦ τῆς αδελφῆς του.

Ὁ γέρον μόλις έπρόφερε τό όνομα του άνεψιοῦ του αίφνης σταματᾷ. Νομίζει τις ότι κάτι τόν ήλέκτρισε· και πῶς όχι; ποῦ είναι ο υἱός τῆς αδελφῆς του, έπρεπε να ήτο παρών, ἄς ἴδῃ εις τόν νάρθηκα. . .

Ἐπαῆλθεν έκ τῆς σφίρας ύπερκοσμίων δ-πτασιῶν, έν αἷς ή άγία αὐτοῦ ψυχή έπετέρυγιζε και έρριψεν έν βλέμμα, ένα ἴδῃ έν ήτο ο

ἀνεψιός του.

Ἄλλ' αἴφνης ταράσσεται. Δύο εὐσταλείς μεσήλικες ἴστανται παρὰ τῆς θύρας τὸ δὲ ἀγέρωγον καὶ ἀρρενωπὸν τοῦ παραστήματός των, ἡ ἐνδυμασία των, δὲν προδίδουσι τι τὸ καλόν. Δὲν εἶναι οἱ γνωστοὶ τύποι τῶν ἀγωγιατῶν ὁ ἱερεὺς ἐξέρχεται τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ βχδίζει θαρραλέως πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀντελήφθη περὶ τίνος πρόκειται, ἀλλ' ἤμιστα ἐνδιαφέρεται περὶ τοῦ ἀσθενοῦς αὐτοῦ σαρκίου· εἶναι γενναῖος — διότι ἡ γενναϊότης πρωτίστως κατοικεῖ ἐντὸς τῆς ψυχῆς — ἐξεπλήρωσε τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα, ὡς καλὸς ποιμὴν, ὀφείλει καὶ θὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του ἀγογγύστως καὶ ἀταράχως. Τοῦτο τῷ ἐπιβάλλουσιν ἡ πίστις, αἱ πεποιθήσεις καὶ αἱ παραδόσεις του.

Φθάνει εἰς ἀπόστασιν μέτρων τινῶν ἀπὸ τῶν ξένων· ποιεῖ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ προχωρεῖ. Τί ζητεῖτε; λέγει.

Ταλαίπωρε γέρον! Τί ζητοῦσι; Τὴν ψυχὴν σου καὶ τὴν τέφραν τοῦ ναοῦ. Οἱ δύο ξένοι πίπτουσιν εἰς τοὺς πόδας του· ὁ ἀγὼν ὁ ἐπὶ τὴν ὄραν διεξαγόμενος ἐν ταῖς συνειδήσεσιν αὐτῶν εἶχε λήξει. Ἐκόπασεν ἡ ψυχικὴ θύελλα. Τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς νηνεμίας ἀνεφάνηκαν κατὰ τὴν μνημόνευσιν τῶν ὀνομάτων τῶν κεκοιμημένων ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἥδη αὐτὸς ὁ γέρον ἔσπευδε νὰ ἐνσταλλάξῃ τὸ μυροβόλον ἔλαιον ἐπὶ τινῶν δονουμένων ἔτι κυμάτων, ἵνα ἐπιφέρῃ τέλεον τὴν πλήρη καὶ τελείαν γαλήνην.

Κρουνοὶ δακρῶν περιλούουσιν ἤδη τὰ πρόσωπα τῶν ξένων, σπασμωδικῶς κλονίζονται ὀλόκληροι, καὶ ἐν μέσῳ ὀλοφυρμῶν ζητοῦσι συγγνώμην. Ὁ γέρον συγκεινημένος καὶ αὐτὸς θέτει τὰς τρεμοῦσας χεῖράς του ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των, ἀσπάζεται αὐτοὺς εἰς τὸ μέτωπον, καὶ μετ' ὀλίγον κοινώνει αὐτοὺς τῶν ἀχράντων μουστηρίων.

Χαίρετε· ἡ πατρὶς ἐνίκησεν· ἡ συνείδησις ἐθριάμβευσεν, ἡ ἀφθιτος δόξα ἐπέθηκε τὸν ἀθάνατον αὐτῆς φωτιστέφανον ἐπὶ δύο μετώπων. Δύο ἄνθρωποι τέως κακοῦργοι καὶ ἐμπρησταί, δύο τέως προδότες παντὸς ὅ,τι ὑπάρχει τίμιον καὶ ἱερὸν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἀπαρνοῦνται τὸν πρότερον αὐτῶν βίον, ζητοῦσι συγγνώμην καὶ ὁ χιτῶν τοῦ ἱερέως ὅστις συμβολίζει ἐν τῇ δουλείᾳ τὴν κυανόλευκον καλύπτει ἤδη τὴν κεφαλὴν

των, ἵνα ἐξαγνίση αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ρύπου ἡθικοῦ καὶ σωματικοῦ, ἵνα ὑψώσῃ αὐτοὺς εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη, τὰ ὁποῖα συμβολίζει, καὶ ἵνα ἰνδαλματίσῃ πᾶν ὅ,τι ὑπέροχον, εὐγενές καὶ ὑπερφυές ἐδῶ κάτω οὗτος ὁ κόσμος ἔχει νὰ δείξῃ.

Ὁ εἰς τῶν τέως κακοῦργων ἀναχωρεῖ καταβκινῶν δρομέως τὴν παρὰ τὴν μονὴν ἀτραπὸν, μετ' ὀλίγους βηματισμοὺς εἰσέρχεται εἰς τὸ παρακείμενον δάσος, προχωρεῖ παρὰ τὸν κορμὸν δένδρου καὶ λυεῖ τὰ δεσμὰ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ ἱερέως, λυεῖ ταυτοχρόνως τὰ δεσμὰ τοῦ παρέκει ἀγωγιάτου, ἀναβιάζει ἀμφοτέρους ἐπὶ τῶν ἐκεῖ πλησίον δεδεμένων ἡμιόνων καὶ ἐντὸς λεπτῶν τινῶν ὁ ἀνεψιός εὐρίσκετο εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ θεοῦ του ἐν τῷ ναῷ.

Ἐξω τὸ σκότος ὑπεχώρησε εἰς τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τῆς ροδιζούσης ἡοῦς· ἡ θάλλουσα φύσις ἐξωραϊσμένη τελειῶς ἀφυπνίζετο, ἡ δὲ δρόσος περιέλουεν ἀφθόνως θάμνους, δένδρα, καὶ ἀνθοσπάρτους ἀγρούς.

Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνωσε καὶ τὴν τελευταίαν θαυμασίαν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου καὶ παραλαβὼν τοὺς ἐπισκέπτας του ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ.

«Καὶ τώρα παιδιὰ μου, ἐλησημόνησα, λέγει, δὲν εἶχον σημάνει τὴν νύκτα» ἐμπρὸς σημάνατε.

Ἴσχυραὶ κωδωνοκρουσίαι μετ' οὐ πολὺ ἠκούσθησαν εἰς ὅλα τὰ περίχωρα· οἱ τὰ πρόβατα φυλάττοντες ποιμένες ἐγονυπέτησαν ἅμα τῷ χαρμοσύνῳ ἀγγέλματι καὶ ἐφαίνετο ὡσεὶ αἱ κωδωνοκρουσίαι αὐταὶ ἰσχυραὶ, παρατεταμέναι βροντώδεις νὰ ἐσάλπιζον τὸ πρὸ μικροῦ ἐν τῇ Μονῇ τελεσθὲν θαῦμα μέσῳ τοῦ ὑπερφυοῦς δόγματος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ναί, κώδωνες, ἠχεῖτε πάντοτε ὁσάκις πρόκειται νὰ διακηρύττητε, ὅτι ὁ Χριστὸς οὐδέποτε ἀπέθανε, καὶ ὅτι ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος θὰ λικνίζῃ πάντοτε τὰ χρυσαῖα ὄνειρα τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας, τὰ ὁποῖα ὁ χρόνος καὶ διάφορα γεγονότα ἴσως στιγματῆδὸν θὰ ρίψωσιν εἰς λήθην, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ ἐξαφανίσωσι.

Ἡ συνοδεία ὑπὸ τὰς κωδωνοκρουσίας εἰσήληθεν εἰς τὸ κελλίον.

Ἦτο πλέον πρωτὶ, καὶ λαμπρὸς ἥλιος μεγαλοπρεπῶς ἀνέτελλεν. . . .

ΙΠΠΟΛΑΥΤΟΣ

Η ΚΕ' ΜΑΡΤΙΟΥ

Κατὰ τοιαύτην πάροσητον περιόδοσον ἡμέραν, ὡς εἶναι ἡ τῆς σήμερον, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, πρὸ ὀγδοήκοντα κ' ἐπὶ ἐτῶν 'ς τὴν ἡμετέραν Πατρίδα, κρότος ἐκπαγλὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἠκούσθη τῶν ἀλύσεων δουλείας θραυομένων, καὶ τῶν δεσμῶν σκληροῦ ζυγοῦ ἀπάντων λυομένων.

Κι' ὁ Ἕλληνας ἀναγέννησιν ἐώρταζε διπλὴν τὴν μὲν ἦν πάλαι Γαβριήλ, διὰ τὴν σωτηρίαν, εὐηγγελίατο χαρὰν Παρθένον τὴν ἀγνήν, τὴν δ' ἦν σεπτὸς ὁ Γερμανὸς ψάλλον δοξολογίαν καὶ ἱερὰν τρισέβδοσον σημάειαν ἀννψώσας, ἠὺλόγ' ἀνδρείων κεφαλὰς ἠρωϊσμοῦ σφραγίσσας.

Ἡ εὐλογία τοῦ σεπτῶ ἐκείνου ἱεράρχου ἀντανακλώσα εἰς τὴν φωνὴν τῆς λύρας τοῦ Φερραίου εἰς τὴν ψυχὴν εἰσέδουσε τοῦ κάθε πολεμάρχου, εἰς τὴν ψυχὴν καθ' Ἕλληνας τὴν λάμπριν ἐβεβαίου λάμπριν θριάμβου καὶ σπαθίων, λάμπριν ἐλευθερίας, λάμπριν πυρὸς τῶν τουφεκιῶν, κατὰ τῆς τυραννίας.

Ὁ προαιώνιος ζυγός, ἡ τύραννος δουλεία, ἡ ἀποπνίγουσα σκαιῶς πᾶν εὐγενές καὶ θεῖον, ἀπεινάχθησαν σφοδρῶς, ἀνάστασις τελεία, κατεκυλλοῦσ' εἰς αἵματα τὸ βάρβαρον στοιχεῖον, ἐσείσθη ὁ ἀπαίσιος κατακτητὴς ὁ θρόνος, ὁ τέως ἀδιάσειστος τρομοκρατῶν ὁ μόνος.

ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

Β'

Ὁ μέγιστον ἐπιχείρημα τῶν χυδαίστων καὶ χυδαιογράφων ὑπὲρ τοῦ γλωσσικοῦ μαγειρεύματος αὐτῶν καὶ μάλιστα κατὰ τῆς καθαρειούσης γραφομένης εἶναι, ὡς εἴπομεν (Ἐθν. Ψυχῆς φυλλ. 5 σελ. 119 καὶ 6 σελ. 137), ὅτι πρέπει νὰ γράφῃ τις ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ τύπῳ τῆς γλώσσῃς, ἐν ᾧ νοητῶς διανοεῖται, ἄλλως δὲ ποιῶν περικόπη τῆς διανοίας του τὰς πτέρυγας καὶ οὐδὲν δύναται ἀξιὸν λόγου νὰ γράψῃ. Μοναδικὸν ἐπιχείρημα καὶ μέγιστον· μοναδικὸν μὲν, διότι δὲν ἔχουσι καὶ ἄλλο, πλὴν τοῦ παρὰ τοῦ Ψυχάρη καὶ Πάλλη· τὸ μέγεθος δὲ αὐτοῦ ὁμοιάζει μὲ τὸν ὄγκον τοῦ ἀγάλματος, ὁ εἶδε καθ' ὑπνους ὁ Ναβουχοδονόσωρ· τὰ μὲν ἄλλα τοῦ

Κ' ἰδοὺ ἀστράπτουσαν ἄοματα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, ἰδοὺ πλέον τὰ δάκρυα εἰς σφαίρας μεταβάλλουσαν σωροὺς βαρβάρων πτώματα ὁ τύραννος ἀφήνων πτοεῖται, κ' ἐνδοξότατοι οἱ ἦρωες προβάλλουσαν Κολοκοτρώνης, Μπότσαρης, Καραϊσκάκης, Λάκκος, καὶ τούρκων τάφοι ἐγιναν κάθε κοιλὰς καὶ λάκκος.

Ἐλαμπ' ὁ φαινὸς ἀστὴρ ὁ τῆς Ἐλευθερίας ὑπερηφάνως ὁ Σταυρὸς ὑψώθη ὑπεράνω κλώνους δασεῖς ἐβλάστησεν ἡ Λάφνη, καὶ μυρία ἐξέτεινε τὰς κορυφάς, 'ς τοὺς τύμβους των ἐπάνω τῶν προμαχῶν ἀδελφῶν πεσόντων ἡμιθέων, καὶ ἀναμένει κεφαλὰς νὰ στέψῃ ἠρώων νέων. Ρῆγα Μεγαλεπίβολε, τρισέβδοξε Φερραῖτε, ἔσπειρας σπόρον ἱκανὸν τὸ ἔθνος σου νὰ δρέψῃ δὲν ἤρρησε γλυκεῖς καρπούς. Σέ, προμαχῶν γενναῖε, εὐγνωμονοῦσα ἡ Πατρὶς ἠτύχησε νὰ στέψῃ μὲ στέφανον ἀμάραντον τὸν ἱερὸν σου ἀγῶνα κ' ἡ ἱστορία σὲ ἕμει ὡς πρῶτον προμαχῶνα. Ἄλλὰ ἐπὶ τὴν ἄλυσσον τῆς ἐπαχθοῦς δουλείας στενάξουσαν πλεῖστα τέκνα σου, Πατρίς, Ἑλλάς, Μητέρα! μικρόθεν ἀτερίζουσι μὲ φλόγα τῆς καρδίας τὴν γλυκοκυματίζουσαν σημάειαν καὶ μὰ ἡμέρα εἰς τὰς θερμὰς ἀγκάλας σου προσμένουν νὰ τὰ σφίξῃς, εἶθε! κ' ἐκεῖ τὸν ἐνδοξόν Σταυρὸν σου νὰ στηρίξῃς, Κάϊρον, Μάρτιος 1908

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΣΤΟΪΚΟΣ
(Μακεδῶν)

σώματος μέλη ἦσαν ἐκ μετάλλου, οἱ δὲ ἄκροι πόδες ἐκ κεράμου· συντριβὲν δὲ αὐτὸ ἐγένετο ὡσεὶ κωνορτὸς ἀπὸ ἄλωνος θερινῆς». Ἡμεῖς κατεδείξαμεν ὅτι τούνοκτιον συμβαίνει (φυλλ. 6 σελ. 137)· οἱ χυδαίσται, — ὅσοι βεβαίως ἔτυχον παιδείας τινός, οὐχὶ ὁ περὶ αὐτοὺς ὄγκος τῶν ἀμαθῶν — διανοοῦνται μὲν εἰς τὴν καθαρειούσαν, ἐπειδὴ αὕτη εἶναι ἡ γλώσσά των, ἔπειτα δὲ τῇ ἀνάγκῃ τοῦ πείσματος ὑπέκοντες, ἐν ἀηδία ἐαυτῶν καὶ ἰδρωτὶ, μεταφράζουσιν εἰς τὴν χυδαίαν ἢ τὴν ψυχαικὴν πρὸς θαυμασμὸν παντὸς εἶδους κωνοκοσιάχτιδων, πρὸς χραρῶν τῶν ἐθνικῶν ἐχθρῶν μας καὶ λύπην πάντων ἡμῶν, διότι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ὑπέροχοι «κατήνησαν ἀδιάβαστοι», ὅπως αὐτοὶ οὗτοι (Κονεμέ-

νου κἀλλ. "Ορ. Χατζιδάκι. «Καί πάλιν περί τοῦ γλωσσολογίου. Κεῖ ταῦτα, ἐπειδή τοὺς ἠπάτησαν οἱ περιφημοὶ γλωσσολόγοι Ψυχάρης καὶ Πάλλης ὅτι μόνον ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει τὸ τέρας αὐτὸ τὸ κκαλούμενον διγλωσσίαι, γλώσσα διὰ τὸν λαὸν καὶ τὴν καθημέραν συνήθειαν καὶ γλώσσα γραφομένη. "Οτι λοιπὸν ἠπάτησαν τοὺς δυσμοίρους τοὺς κωβιόους ἢ πανουργοὺς δυάς, ἰδοὺ ἢ ἀπόδειξις. Ἀρχίζομεν δὲ ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς.

Ἡ Ἰνδικὴ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς ἐν χώρῳ τέχνας ἤλθεν ὕστερον τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας, ἐξ ὧν καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς πλαστικῆς προέλαβεν ἰκανά· ἀλλ' ὅμως γλώσσαν καὶ φιλολογίαν ἰδίαν ἀνέπτυξε παλαιότερον ἢ ὡς παντὸς ἄλλου ἐν τῷ πολιτισμῷ διακρινθέντος λαοῦ Σήμερον ἐν τῇ Ἰνδικῇ λαλοῦνται γλώσσαί περὶ τὰς ἑκατόν, εἰς πολλὰς ὑποδιαιρούμεναι διαλέκτους, εἰς τρεῖς δὲ μεγάλας ομάδας τασσόμεναι, τὴν ἀριακὴν, τὴν δραβιδικὴν καὶ τὴν κολαρικὴν. Ὁ τύπος ὁ κάλλιπτος εἶναι ἢ ἀριακὴ, ἐν ἣ ἔγραψαν οἱ Βέδας μνημεῖον φιλολογικὸν παλαιότατον· ἐν αὐτοῖς αἱ ἐρμηνεῖαι αἱ κκαλούμεναι Βραχμάνας «ἔχουσι τὸν λόγον εὐστροφον, ἐναοθρώνουσι τὴν φράσιν, περικόπτουσι ὡς ἀπὸ φυλλομανοῦντος δένδρου τὰ περιττὰ καὶ ὁδοποιοῦσι διὰ τὴν σαυκρίτιδα, τὴν **τελείαν γλώσσαν**». Αὕτη δὲ εἶναι ἢ γλώσσα τῶν βραχμανικῶν σχολῶν, ἀλλὰ μάλιστ' αὐτῆς τῆς τάξεως τῶν Βραχμάνων, τῆς βραχμανικῆς τάξεως, ἀνομίμου θεματοφύλακος τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων καὶ τῆς σοφῆς παιδείσεως», «ἐπήνεγκε δὲ τὴν πνευματικὴν τῶν Ἰνδιῶν ἐνότητά (ὡσπερ ἢ Ἀττικὴ) ἐπικρατήσασα τῶν διαλεκτικῶν φραγμῶν καὶ τῶν γλωσσολογικῶν ὀρίων». Εἰς αὐτὴν οὐ μόνον οἱ Βραχμάνες ἔγραψαν τὰ τῆς λατρίας αὐτῶν βιβλία, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ αὐτοὶ οἱ βουδδισταὶ καὶ οἱ δζαίνιστὰι, «ὅταν ἐπεθύμουν ν' ἀκουσθῶσιν ἐξω τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν ἢ νὰ ἐρμηνεύσωσιν ἐν γλώσσῃ τελείᾳ τὰς λεπτοτάτας, ἰσχυροτάτας καὶ καθαρωτάτας ἰδέας»· διότι, πλὴν τῆς ἀραβικῆς, ἔχει λεξικὸν παρὰ πᾶσαν εὐγενῆ γλώσσαν ἴσως πλουσιώτατον, τύπων ἐλευθερίαν, σαφῆνειαν ἐν τοῖς συνθέτοις καὶ ποικιλίαν καὶ ἀκρίβειαν ἀληθῶς μαθηματικὴν. Σήμερον ὀμιλεῖται ἐν τῇ Ἰνδικῇ ὑπὸ τῶν σοφῶν, ἐν Βεναρῆς μάλιστ' αὐτῶν ἀγίων ἂν τυχὸν προφέρωσιν λέξεις τῶν γλωσσῶν τῶν ὑποδεστέρων τύπων, μεμασμένους ὑπολαμβάνοντες ἑαυτοὺς, ὑποβάλλονται εἰς καθαροὺς σώματος

καὶ ἀγνισμοὺς ψυχῆς.

Παρὰ τὴν σαυκρικὴν ἀνεπτύχθησαν καὶ τὰ ποικίλα τῆς προαιρικῆς εἶδη. Καὶ ἐν ταῖς προαιρικαῖς μὲν γλώσσαις πολλὰ ἔγραψαν ἔργα, διὰ δὲ τῆς σαυκρίτιδος τὰ γιγάντια εἰς μέγεθος καὶ ποιήσιν ἔπη *Máha Bharáta* καὶ *Ramáyána*, ἢ *Koumára samvába*, ἢ *Ragoubána*, αἱ *Pouránai*, δράματ' ὅποια ἢ *Sakountála*, τὸ *Épithés gñs ámáxiou*, αἱ *týchai* τοῦ *Ráma*, καὶ λυρικά ποιήματα ὅποια τὸ ἀγγελιαφόρον *Néfos*, οἱ *mũthoi* τῆς *Xitopadássas* καὶ ἄλλα παντοδραπία. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ Ἰνδικῇ γλώσσῃ, ἣν οἱ χυδαῖστοι οἱ ἡμέτεροι, δηλαδὴ οἱ παρ' ἡμῖν ἀμαθεῖς, ἤθελον ὀνομάσῃ νεκρὰν καὶ ἀνεπιτηδεῖν εἰς ἔργα σπουδαῖα φιλολογικά, ἔγραψαν ἐν τῷ 1892 ἔργα λόγου ἄξια τετρακόσια δέκα, πρὸ δύο δὲ αἰώνων καὶ τι πλέον ἐν τῇ αὐτῇ γλώσσῃ, τῇ Ἰνδικῇ, ἐποιήθη ἢ *Ramáyána* τοῦ *Touli* Δὰς ἀέρον παγκοίνως προσφιλὲς μεταξὺ τῶν Ἰνδιῶν, δυνάμενον ἐπαξίως πάνυ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν πρὸ 3000 ἐτῶν γραφεῖσαν *Ramáyána* τοῦ *Balámiki*».

Καὶ ταῦτα μὲν ἔγραψαν ἐν ταῖς κεκαθαρμέναις τῶν πεπαιδευμένων Ἰνδικαῖς γλώσσαις, μνημεῖα φιλολογικὰ ἀθάνατα, ἐν ᾧ ἢ χυδαῖα Ἰνδικὴ ἢ καλούμενη *ἀπάβραμοσα* ἢ ἀξίαν ἴσθη ἔχουσα πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν χυδαῖαν δημῶδη καὶ ψυχαροπαλλικὴν, ἣν ὡς πρὸς τὴν φιλολογικὴν θέσιν τῆς παραβάλλουσι πρὸς τοὺς *τουρκόγυφτους* τῶν Ἰνδιῶν, τοὺς ἐκεῖ καλουμένους *σαντάλας* ἢ *παρίας*, οὐδὲν οὐδέποτε ἔγραψαν ἢ τοῦλάχιστον ἐσώθη ὑπὸ τοῦ χρόνου, οὐδὲ ἀπόριμα. (Ἰδὲ *Silvain Levi* *L'Inde* ἐν *Grande Encyclopédie* tom. 20 σελ. 700 κεξ. Αὐτόθι σελ. 710—711 ἰδὲ καὶ βιβλιογραφίαν τῆς Ἰνδικῆς γλώσσῃς καὶ γραμματείας).

Καὶ ἢ ἐβραϊκὴ τοῖς αὐτοῖς ἀκολουθεῖ νόμοις. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν τοῖς γράμμασιν ἐμφανίσεως αὐτῆς παρίσταται τοσοῦτ' αὐτῆς τελεία, ὥστε δικαίως οἱ περὶ ταῦτα ἀσχολούμενοι νομίζουσιν ὅτι χρόνος μακρὸς προηγήθη διαπλάσεως καὶ καθαρμοῦ ἀπὸ παλαιότερας τινὸς δημῶδους. Ὁ *Moussés* δ' ἐγένετο, ὡς φαίνεται, καὶ τῆς τελειοτάτης ταύτης γλώσσῃς ὁ νομοθέτης, ὡσπερ διὰ τὴν ἀραβικὴν ὁ *Mouámeθ* καὶ διὰ τὴν γερμανικὴν ὁ *Lóutheros*. Ἀλλ' ὅμως πιθανώτατα τῶν Ἰουδαίων ὁ ὄχλος ἔνεκα τῆς ἐπικοινωνίας μετ' ἄλλων λαῶν, τῶν γειτόνων μάλιστ' Ἀραμαίων, καὶ ἔνεκα τῆς βαβυλωνικῆς αἰχμαλωσίας διέφθειρε τοὺς ἀγνοὺς τύπους, ὀθνεῖους εἰσάγων καὶ λέξεις ξένας ἀθροωτέρας γιγνομέ-

νας κατὰ μικρὸν, ὥστε τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ἢ ἐβραϊκὴ γλώσσα δὲν ἐλαλεῖτο πλέον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀλλ' ἢ ἀραμαϊκὴ. Ἀλλ' ὅμως καὶ κατὰ τὴν μακρὰν φθινάδα νόσον ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Βαβυλωνίας καὶ κατὰ τὸ μακρὸν ψυχορράγημα ἐν τῇ καθαρᾷ ἐβραϊκῇ ἔγραψαν τὰ Παραλειπούμενα, ὁ Ἐσδρας, ὁ Νεεμίας, ἢ Ἰουδεῖθ, ἢ Ἐσθῆρ, ὁ Ἐκκλησιαστής, ἢ Σοφία Σειράχ, ὁ Ἀγγαῖος, ὁ Ζαχαρίας, ὁ Μαλαχίας καὶ τὸ Α' τῶν Μακκαβαίων· καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτῆς, ἐν ᾧ οὐδαμῶς ἐλαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἢ γλώσσα αὐτῶν ἢ ἐβραϊκὴ ἀλλ' ἢ ἀραμαϊκὴ, ἐν τοσοῦτ' αὐτῆς καὶ «ἐκλιπούσα ὡς ζῶσα καὶ λαλουμένη παρὰ τῷ λαῷ, παρέμεινε μόνον ὡς γραφομένη καὶ λαλουμένη παρὰ τοῖς λογίοις» (Ν. Παπαγιαννοπούλου· λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν ἐβραϊκὴν γλώσσαν σελ. 16· ὅρα καὶ σελ. 14 καὶ 15)· ὥστε καὶ αὐτὸς τῶν Ψαλμῶν ὁ κάλλιπτος καὶ ὑψιπετέστατος, ὃν ὁ Ἀμυράλδος ἔτασεν ὑπεράνω πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν ἢ Λατινικῶν ᾠδῶν, λέγεται ὅτι ἐποιήθη εἰς χρόνους μεταγενεστέρους (Θεοφ. Βορεᾶ· ὑπομν. εἰς τὸν ἑκατοστὸν τρίτον ψαλμὸν σελ. 4 Παρβλ. καὶ *Ewald* *Grammat der hebr. Sprach. des Alt. Testam* καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἔργα). Αὐτὸ λέγεται διγλωσσία.

Αἱ σημεῖα γλώσσαί ποιητικαὶ μᾶλλον χαρακτηρίζονται καὶ ἐπιτήθειαι διὰ τὴν ποιήσιν τὴν λυρικὴν ἢ διὰ τὸν ρητορικὸν λόγον καὶ τὴν διήγησιν (*Ewald* ἐνθ. ἀνωτέρω καὶ *Grammatica Critica ling. arabicae*). Ἡ ἀραβικὴ δ' ἐν αὐταῖς, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι, συντάσσουσα τὰς προτάσεις κατὰ παράταξιν, ἔχει ἐκφράσεώς τινα ἀτονίαν, ἀλλ' ὑπερβαίνει καὶ ἐκείνας καὶ πᾶσαν ἄλλην γλώσσαν ὀμιληθεῖσαν ἢ γραφεῖσαν κατὰ τῶν λέξεων τὸν πλοῦτον, διότι ἔχει πλείονας τῶν πεντακοσίων λέξεων διὰ τὸν λέοντα, ὑπὲρ τὰς χιλιάς διὰ τὴν σπάθην, περὶ τὰς τετρακισχιλιάς διὰ τὴν δυστυχίαν καὶ σχεδὸν ἐξ χιλιάδας (5,744) διὰ τὴν κάμηλον. Οὗτος δὲ τῶν συνωνύμων ὁ ἀμύθητος θησαυρὸς καὶ τῶν τύπων ἢ εὐγένεια δὲν ἐπενεόθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῶν ὀδηγῶν τῶν καμήλων, οὔτε ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ στρατευομένου ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἰσλάμ, ἀλλ' ἐκ τῆς παλαιότητος ἀραβικῆς ἐγένετο καὶ ἀνεπτύχθη ὑπὸ τῶν αὐτοσχεδιζόντων ποιητῶν (*Aschik*), τῶν σοφῶν, τῶν περὶ τὰς ἐπιστήμας ἀσχολουμένων. Δὲν ὀμιλοῦμεν περὶ τῶν δύο μεγάλων διαλέκτων, τῆς *ἰμναρτικῆς* τῆς Ἰμεμένης καὶ τῆς *καθαρῆς ἀραβικῆς* τοῦ Ἰδζάζ, ἀλλὰ περὶ τῆς γλώσσῃς τῆς δημῶδους καὶ τῆς

γλώσσῃς τῶν *συγγραφόντων*, τῆς καθαρᾶς γραφομένης, ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ *Mouámeθ* ποιητῶν τῶν ἠρωικῶν ἡμερῶν μέχρι τοῦ σατῆ *Ἰσμαῖλ Σχιλαβ* - ἄδ - Δὶν ποιητοῦ ὑπερόχου φήμης διδακτικῶν, ἄμα ποιημάτων καὶ ἐρωτικῶν.

Δύο γλώσσαί λοιπὸν καὶ δύο τύποι· ἢ δημῶδης μᾶλλον πρὸς τὴν ἐβραϊκὴν καὶ τὴν ἀραμαϊκὴν κατὰ τοὺς τύπους τῶν ῥημάτων ὀμοιάζει, παραδόξως ὅπως ἐκεῖναι μόνον τὸν παρατατικὸν τῆς ὑποθετικῆς ἔχουσα οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐγκλίσεων, δὲν ὑπῆρξεν ἢ πρωτογενῆς τῶν Ἀράβων γλώσσα· ἀλλ' ἂν μὴ εἶναι τῆς γραφομένης παραφθορά, ἐκ πενίας ἡμῶς προῆλθε τοῦ ἀπαιδεύτου ὄχλου εἰς ἰδέας καὶ γνώσεων δαψίλειαν. Διότι ἢ τῆς γραμματικῆς, ἢ γραφομένη, εἶναι ἢ προσελθούσα ἐκ τῆς παλαιᾶς τῆς πρωτογενεῖς «*πλουσιωτέρας καὶ μᾶλλον συνθέτου ἢ τὸ ἐν χρῆσει δημῶδες ἰδίωμα*». «Δὲν εἶναι δὲ ἐπίνοια τῶν γραμματικῶν οὔτε τεχνητῶν ἰδίωμα αὕτη ἢ τῶν ποιητῶν καὶ πεζογράφων γλώσσα, ἢ τῆς γραμματικῆς». Λέγομεν ἢ τῆς γραμματικῆς, διότι «αὐτοὶ οἱ Ἀραβῆς δὲν διακρίνουσιν εἰμὴ γλώσσαν γραμματικῆς καὶ γλώσσαν οὐχὶ γραμματικῆς» (*Renan* *histoire des langues sémitiques* σελ. 381), καὶ δὲν ἔχουσι μὲν πρὸς ἀλλήλας τὴν διαφορὰν τῆς λατινικῆς καὶ τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν, ἀλλ' ὅμως προσπάθεια καταβάλλεται «ἢ δημῶδης νὰ προσεγγίσῃ διὰ τῆς γραμματικῆς οὐχὶ μὲν πρὸς τὴν καθαρωτέραν ἀραβικὴν ἀλλὰ τοῦλάχιστον πρὸς τὴν μᾶλλον παρεφθαρμένην, μᾶλλον ἀνεμμένην γραπτὴν ἀραβικὴν» (1). Τί δ' ἐγένετο ἐκ τούτου; ὅτι ἢ μὲν δημῶδης λαλεῖται, εἰσαχθεῖσα, ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ ἀπὸ Αἰγύπτου μέχρι Μαρόκου, ἀλλ' ἢ γραφομένη ἐγκατεμίγη μὲν εἰς τὴν περσικὴν, τὴν Ἰνδικὴν, τὴν τουρκικὴν καὶ ἄλλας, κατανοεῖται δὲ καὶ εἶναι χρῆσιμος εἰς τὸν γραπτὸν λόγον πανταχοῦ τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου ἀπὸ Μαρόκου μέχρι Τομβουκτοῦ. Τοῦτο εἶναι διγλωσσία. Τοιαύτη δὲ οὔσα ἢ γραφομένη, οὕτως ἰσχυρῶς κχωρισμένη ἀπὸ τῆς δημῶδους ἐπὶ χρόνον μακρότατον εἶναι ἐξόχων φιλολογικῶν ἔργων ἢ γενετέρων ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ *Mouámeθ* ποιητῶν (δικασίαι λέγονται, ἐν οἷς διακρίνονται ὁ *Nabíya* [μ. Χ 535] καὶ ὁ *Antára*), ἀπὸ τοῦ *Mouámeθ*, ὅστις διὰ τοῦ Κορανίου κατῴρρωσε

(1) Κατὰ τὸν *Caussin de Perceval*, διὰ νὰ μάθῃ τις νὰ ὀμιλῇ ἀραβιστὶ πρέπει νὰ δαπανῆσῃ ἐξ ἡμῶν μόνον διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν κανόνων τῆς γραφομένης.

τὴν γλωσσικὴν τῶν διαλέκτων ἐνότητα μέχρι τοῦ ἱστορικοῦ Μασουδί, τῶν μεγάλων ποιητῶν Μοταναββί καὶ Ἀβουλ-Ἀλά ἁλ-Μασαρί καὶ τῶν φιλοσόφων Ἴβν-Σινᾶ (Ἀβικέννα) καὶ Ἴβν-Ρόχδ (Ἀβερρόου). Ἐγένοντο δὲ οὕτω μεγάλοι, διότι εἶχον παιδευθῆ, καὶ διανοοῦντο εἰς τὴν γλῶσσαν, ἣν εἶχον παιδευθῆ, καὶ ἔγραφον κατὰ τὰ διανοήματα τῶν καὶ οὐχὶ μεταφράζοντες εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ζητιάνων τοῦ Καΐρου ἢ τῆς Κορδοῦης, διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ Ἀραβίᾳ καὶ πικταχοῦ, ὅπου διεδόθη τὸ ἰσλάμ, ἀνεγιγνώσκοντο, καὶ ἀναγιγνώσκονται, ἐπειδὴ ἔγραφον οὐχὶ δεδεμένοι μὲ τὰ ῥυπαρὰ σχοινία τοῦ χυδαίου ἀλλὰ διὰ τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς διανοίας. (Ἰδὲ J. P r e u x Ἀραβὲ ἐν Grande Encyclopédie τόμ. 3, σελ. 485—502. Αὐτόθι βιβλιογραφίαν καὶ Duruy histoire de moyen âge σελ. 123 κεξ.).

Ἀλλὰ τὸ θυμωδέστατον διγλωσσίας παράδειγμα ἡ γλῶσσα ἡ τουρκικὴ παρέχει. Τὰρχαιότατα τῆς γλώσσης ταύτης μνημεῖα εἶναι αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ Ὁρχῶν (περὶ τὰ 770 μ. Χ.), πρὸς αὐτὰ δὲ προσεγγίζει ἡ παλαιότητα καθαρῶς ἡ τῶν Οὐϊγούρων, ἡ οὐϊγουρική ἢ τζαγαϊτική, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ ρεσικὴ ἢ τουρκομανική. Εἰς ταύτην δὲ πάλιν διὰ τὸν γραπτὸν λόγον ἐγκατεμίγησαν οὐ μόνον τύποι γραμματικοί, φράσεις, ὁ θησαυρὸς μάλιστα τῶν συνωνύμων τῆς ἀραβικῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀραβικὸν ἀλφάβητον συμπληρωμένον ὑπὸ τοῦ περσικοῦ. Ὡστε ἰδιωματικὰ ἐκ τουρκικῶν (γεσικῆς), ἀραβικῶν καὶ περσικῶν στοιχείων συνετελέσθη, ἐν ᾧ καὶ οἱ σελδσοῦ καὶ οἱ ὀσμανίδαι Τοῦρκοι ἔγραφον τὰ ἔργα αὐτῶν, δηλαδὴ εἰς μορφήν λόγου ἀκατανόητον εἰς τὸ πλῆθος τῶν τῆς Ἀσίας μάλιστα ἀπαιδευτῶν Ὀσμανιδῶν ἐπειδὴ «διὰ τὴν ἀκατανόησιν τῶν τοιαύτων γλῶσσων, πρέπει νὰ εἶναι ἔμπειρος καὶ τῶν δύο κλαστικῶν γλωσσῶν» (ἀραβικῆς καὶ περσικῆς). Τοῦτο εἶναι ὅ,τι τελείαν γλῶσσαν (ἐλ-φζιέ) καλοῦσιν. Τοιαύτη δὲ οὕσα ἡ τουρκικὴ ἐγένετο ὄργανον θυμωδέστατον διὰ τὰ ἔργα χαριέντων λυρικῶν ποιητῶν μάλιστα, ὅπως ὁ Βάκης ὁ βεσλιεὺς τῶν λυρικῶν ποιητῶν (+ 1600), ὁ Καλίλης ὁ ποιητὴς τοῦ Φιρκατ-ναμέ καὶ ὁ μέγας σατυρικός τῶν χρόνων Μουράτ τοῦ Δ' Νέφ-ἰ (Ὁμέρος Ἐφένδης τῆς Ἐρζερουμ). (Ἰδὲ Cl. Huart. Turc ἐν Gr. Encyclopédie τόμ. 31 σελ. 492—495 καὶ βιβλιογραφίαν αὐτόθι καὶ Χάμμερ. Ἱστορ. τῆς Ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας τόμ. 1 σελ. 4 κεξ. μεταφρ. Κ. Κροκιδᾶ).

Καὶ ἐν τῇ Περσίᾳ δὲ παλαιότερον μὲν ἢ γραφομένη, ἢ ξενδικὴ ἢ γλῶσσα τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Περσῶν, δὲν ὠμιλεῖτο ὑπὸ τῶν Περσῶν, τοῦναντίον δὲ ἦτο αὕτη πρὸς τὴν λαλουμένην περσικὴν «ὡς δύο κλάδοι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων» (Darmesteter, Etudes Iraniennes). Πλὴν δὲ τῆς δυσχεροστάτης εἰς τὴν γραφὴν καὶ τὰ νοήματα καὶ μόνον εἰς τοὺς πεπαιδευμένους καταληπτῆς καὶ χρησίμου πέλιβι διαφέρει σφόδρα τῆς λαλουμένης καὶ ἡ νεωτέρα περσικὴ (πάρσι), ἣτις κυριαρχεῖ μέχρι Καβούλ καὶ Ὠξου καὶ Βαλουτχιστάν, ἐν ᾗ πλὴν ἄλλων ἐν τῇ ποιήσει καὶ τῷ πεζῷ λόγῳ, ἔγραφεν ἐπὶ τοῦ γαζνεβιδου σουλτάνου Μαχμουδ ἡ πλειὰς τῶν ποιητῶν κληθεῖσα, ἐν οἷς πάλιν ἐκλάμπουσιν ὁ Ὁνούρι ἐκ Βάλχης ὁ κληθεὶς βασιλεὺς τῶν ποιητῶν (Μελικ-ούχ-Χοραξ) καὶ ὁ ἐκ Τοῦς μέγας Φιρδοῦσι ὁ τὴν βίβλον τῶν βασιλέων γράψας (Σάχ-Ναμέ) καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ Ζουλέικαν (Γιουσούφ καὶ Ζουλέικα). (Ἰδὲ C. Huart Perse. ἐν Gr. Encycl. τόμ. 26, σελ. 448 κεξ. καὶ 467 κεξ. καὶ βιβλιογραφίαν σελ. 478) λυρικὴν δὲ ποιήσιν ὁ Χαφίζ-Χιράξ ὠδὰς καὶ μυστικὰ ποιήματα ἐξόχου κάλλους καὶ ὁ Σααδὶ τὸν θυμωδέστατον τῶν ῥόδων (Γιουλιτάν). (Ἰδὲ περὶ Σααδὶ Gr. Encycl. τόμ. 28, σελ. 1254 καὶ βιβλιογραφ. σελ. 1255).

Ἀλλὰ πιθανῶς θὰ παρατηρήσωσιν ἡμῖν οἱ πολέμιοι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης ὅτι ἡ παρά τοις λαοῖς τούτοις τοῖς ἀσιατικοῖς διγλωσσία οὐδὲν δύναται νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, διότι ταύτην ἀκριβῶς, θὰ εἴπωσιν, αἰτίαν ἔχει ἡ στασιμότης τούτων τῶν ἐθνῶν. Λοιπὸν ἔλθωμεν πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους, παρ' οἷς διγλωσσία μὲν ἀλλὰ καὶ πρόοδος μεγίστη καὶ εἶναι καὶ ὁμολογεῖται.

Ὅτι εἴπομεν πολλάκις ὅτι παρὰ τοῖς πολιτισμῶν τινὰ ἀναπτύξασιν λαοῖς δύο εἶναι αἱ γλῶσσαι, μία ἢ τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἑτέρα ἢ τοῦ βήματος, τοῦ δικαστηρίου, τῆς ἐπιστημονικῆς καθέδρας, τοῦ ἐνθύμου καὶ ὑψηλοῦ λόγου, μαρτυρεῖ μετὰ τῶν ἄλλων πασῶν καὶ ἡ λατινικὴ. Ὁ Ὁσκαρ Weise (χαρακτηρισμὸς τῆς λατινικῆς γλώσσης) λέγει «ἀμφότερα (δημῶδης καὶ γραφομένη) εἶναι θυγατέρες μιᾶς κοινῆς μητρὸς, τῆς παλαιᾶς λατινικῆς, δύο ἐκ πλαγίου κληρονόμοι βιώσασιν οὐχὶ ἡ μία ὑστερον τῆς ἄλλης ἀλλὰ παρ' ἀλλήλας». Ἀναφέρων δὲ τὰς γνώμας τοῦ Maurenbrecher (Jahrbücher f. Philolog. 1892, σελ. 204) ὅτι ἡ μὲν λογικὴ λατινικὴ ἐλαλεῖτο ἐν Ῥώμῃ, ἡ δὲ δημῶδης ἐν ταῖς ἀγροικίαις, καὶ τοῦ

Schuchardt ὅτι ἐποιεῖτο πᾶς Ῥωμαῖος χρῆσιν τῆς λογικῆς ἢ τῆς δημῶδους κατὰ τὴν αὐτοῦ παίδευσιν, καὶ οὐδεμίαν ἐπιχειρῶν ἀναίρεσιν αὐτῶν παραδέχεται καὶ τρίτην γλῶσσαν ἀμεταξὺ τῶν δύο ἄκρων τῆς γραφομένης καὶ τῆς λαλουμένης, τὸν καθ' ἡμέραν λόγον, οὗ πηγὰ θεωρητέα αἱ τοῦ Κικέρωνος ἐπιστολαί, αἱ σάτυραι καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ὁρατίου καὶ ἄλλα. Ὡς ὁ Κοϊντιλιανὸς ἐν τῇ πρὸς τοὺς φίλους καὶ οἰκείους ὁμιλίᾳ ἀπετίθετο τὸ ἀξίωμα τοῦ διδασκτικοῦ αὐτοῦ ὄφους καὶ τὸν καθ' ἡμέραν μετεχειρίζετο λόγον (XII, 10, 10), οὕτω καὶ ὁ Κικέρων ἀποφίνεται (ad familiar. IX. 21, 1) «τί δέ σοι φάνεται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς; οὐχὶ ὅτι πρὸς σὲ διαλεγόμενος ποιούμεαι χρῆσιν τοῦ δημῶδους λόγου;»

Ἄλλ' ὁ δημῶδης οὗτος λόγος δὲν εἶναι μόνον ἐν τῇ χρήσει λέξεων χυδαϊοτέρων, οὔτε ἐν τῇ χαλαρᾷ συνδέσει τῶν προτάσεων, τῇ βραχύτητι καὶ τῷ κομματικῷ τοῦ λόγου, ταῖς ἐλλείψεσι, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἐκφράσεως καὶ τοῖς τοιοῦτοις, ἅτινα τὴν ἰσχύνητα τῆς δημῶδους σκέψεως μαρτυροῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φωνητικῇ καὶ τῷ τυπικῷ. «Καθ' ὃν χρόνον ἐγεννᾶτο ἡ Ῥωμαϊκὴ γραμματεία, λέγει ὁ Weise (χαρακτ. λατ. γλώσσης IV ἡ δημῶδης γλῶσσα), ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα εἶχεν ἤδη παθοῦσα μεγάλας ἀπωλείας ἐν τῇ φωνητικῇ. Μάλιστα οἱ τελικοὶ φθόγγοι τῶν λέξεων ἐξέκειντο εἰς ἀφανισμόν. Ἐξέπεσε τὸ d τῆς ἀφαιρετικῆς τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ ἐν ταῖς καταλήξεσιν ad, od, ed, id κτλ., ἤρξαντο ν' ἀφανίζωνται τὰ m, s, t, φωνήεντα ἐβραχύνθησαν ἢ πρὸς ἀποφυγὴν τραχύτητος παρενεβλήθησαν» [ὅπως συνέβη καὶ ἐν τῇ δημῶδει νεοελληνικῇ]. Παραθέσας δὲ πολλὰ παραδείγματα φθορᾶς ὁ σοφὸς συγγραφεὺς λέγει. «Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν μεταβολῶν τούτων εἶναι καταφθνήσκει ἡ τάσις πρὸς εὐχεροτέραν προφορὰν καὶ ἐπιθυμία τις τοῦ καταναλίσκεν ὡς δυνατόν ἐλάχιστον κόπον. Ὁ λαὸς φείδετα: τῶν ἐκαστοῦ δυναμίμων, τὰς μακρὰς λέξεις δὲν ἀγαπᾷ καὶ τὰ δυσέκφορα φθογγικὰ συμπλέγματα. Καὶ ἀλλαχοῦ ἡ ἰδιότης αὕτη καταφθνίσκει, ἦτοι ἐν τῇ ῥηματικῇ κλίσει ὁ πολὺς ὄχλος οὐδόλως φιλεῖ τὸ ἐπὶ μακρὸν διανοεῖσθαι οὐδὲ σπουδάζει, ὅπως κατανοῇ τὴν πληθώραν καὶ ποικιλίαν τῶν τύπων τῆς κλίσεως, μισεῖ τὴν δαψίλειαν τῶν ῥηματικῶν καὶ ὀνοματικῶν καταλήξεων τὴν ποιούσων τὸν λόγον δυσχερότερον καὶ ἀπεχθάζει καθ' ὅλου πᾶν τὸ ἐπίπονον καὶ σκέψιν ἀπικτιοῦν. Ἀρκούμενος εἰς τὰς διαφορὰς τῶν

θεμάτων τῶν ἐγκλειόντων ἐν ἑαυτοῖς τὰς τῶν λέξεων σημασίας, περικίρει καὶ ἐξομαλίζει τὰς καταλήξεις ὡς μικροῦ λόγου ἀξίας». «Καὶ ἐκ τῆς σημασίας τῶν λέξεων γίνεται φανερὰ ἡ σπουδὴ πρὸς τὰ ἀπλούστερα καὶ εὐχερότερα. Ὑπάρχουσι λέξεις δυνάμεναι παντοίας νὰ ὑποδέχωνται σημασίας.» Οὕτως, ὡς παρ' ἡμῖν τὸ κᾶνω, «τί κάνεις; καλὰ εἶσαι;—πόσον κάνει;—κάνει σιτάριον—κάνει τὸν δικηγόρον—κάνει τὸν τρελλόν—δὲν μοῦ κάνει—δὲν τῆς κάνει τὸ φόρεμα—κάνε μου τὴν χάριν κλπ., ἐκ τοιαύτης πτωχείας τῆς δημῶδους διανοήσεως καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαῖοις εἶναι πολλαχῶς εὐχρηστον τὸ ῥῆμα facere. «Ἐκ τῆς σπουδῆς δὲ τοῦ ποιεῖν τὸν λόγον σαφῆ καὶ πᾶσι καταληπτὸν ἀπορρέουσι καὶ ἄλλαι τινὲς ἰδιότητες τοῦ δημῶδους ἰδιωματός. Οὕτω τὸ πλῆθος μεταχειρίζεται περιφράσεις, εὐήχους λέξεις καὶ δὴ καὶ ἰσχυρὰς ὑπερβολὰς. Ὁ ἄνθρωπος ὁ χυδαῖος φιλεῖ νὰ στομφάζῃ.» «Τὸ ἀγροικὸν πλῆθος φιλεῖ τὰ ἀδρόμερότερα καὶ ἀγροικότερα, ὁ δὲ λεπτός ποιητὴς τὰ τρυφερότερα καὶ κομψότερα». Ταῦτα δὲ πάντα, ὅσα ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς δημῶδους λατινικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν γραφομένην λέγει, εἶναι καὶ ἐν τῇ χυδαίᾳ παρ' ἡμῖν, νόμοι αἰώνιοι διὰ πάντα λαόν, ὅπως αἰώνιος νόμος εἶναι ν' ἀποθνήσκῃ καὶ ἡ γραμματεία παρὰ τῷ λαῷ ἐκείνῳ, παρ' ᾧ ἤθελεν ἐπικρατήσῃ τῶν χυδαίων τὸ ἰδιωματ. ὅπως καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαῖοις ἐγένετο. (Ὁρα O. Weise. Χαρακτ. λατ. φιλ. κερ. IV σελ. 134—165).

Καὶ τῶν νεωτέρων δὲ ἐθνῶν αἱ γλῶσσαι δὲν εἶναι ἀπηλλαγμέναι τῆς διγλωσσίας. Ἡ ἰταλικὴ πάντοτε προβάλλεται ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῶν χυδαϊστῶν ὡς μέγα ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς χρήσεως ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ τῆς δημῶδους, ἀλλ' ὅμως καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Πυλαρινοῦ ἐν «Νέα Ἡμέρα» καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Σκια καὶ ὑπὸ τοῦ κρατίστου κ. Χατζιδάκι καὶ ὑπὸ ξένων παμπόλων κατεδείχθη καὶ ὁμολογημένον εἶναι ὑπὸ πάντων ὅτι μεγίστη εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς ἰταλικῆς πρὸς τὴν λατινικὴν, ἐλαχίστη δὲ ἡ τῆς νεοελληνικῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν τοῦ Πολυβίου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐσνοφῶντος. Τοῦτο πρῶτον δεύτερον αὕτη αὕτη ἡ ἰταλικὴ ἢ γραφομένη μεγίστος ἔχει πρὸς τὴν λαλουμένην ἰταλικὴν διαφορὰς. Ὁ Δάντης αὐτός, ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὀδοποιήσας τὴν γραφομένην ἰταλικὴν, περιπίπτει «εἰς πολυειδεῖς πλάνας». «Ἐἰ καὶ διὰ τῆς ἰδέας αὐτοῦ αἴρεται ὑπεράνω τῆς κρατούσης προλήψεως (ὑπὲρ τῆς λατινικῆς), δὲν δύναται ὅμως ἐν ταῖς

λεπτομερείαις ν' ἀπαλλαγῆ ἔτι αὐτῆς (τῆς προλήψεως) ἐντελῶς, ὡσάντις δὲ προβάλλει σπουδαῖον τι πρόβλημα, δὲν κατορθώνει νὰ τὸ λύσῃ ἀκριβῶς» ('Αδ. Γάσπαρη ἱστορίας τῆς Ἰταλ. λογοτεχνίας τόμ. Α' σελ. 327)· διότι αὐτὸς ἐπικρίνει μὲν δικαίως τοὺς ποιουμένους χρῆσιν ξένων ἰδιωματῶν καὶ μάλιστα τοῦ προβιγνικακοῦ, ἄτινα ἀποκαλεῖ «ἀποτρόπαια καὶ ἐλεεινὰ ἰταλικά βλαστήματα», «κατὰ βάθος δὲ οὐδέποτε ἀπηλλάγη τῆς ὑπὲρ τῆς λατινικῆς προλήψεως τῶν χρόνων ἐκείνων» ὁμολογῶν ὅτι «ἐν τῇ κοινῇ γλώσῃ μόνον περὶ ἔρωτος δύναται τις νὰ γράφῃ ποιήματα ἢ περὶ μαχῶν καὶ ἀρετῆς». Καὶ λέγει μὲν ὅτι ἀνέον φῶς, νέος ἥλιος εἶναι ἡ ἰταλικὴ V O I - g a r e, ἀνατέλλων ὅπου δὲ ὁ παλαιός, ὅστις θὰ χύσῃ φῶς εἰς τοὺς ἐν νυκτὶ καὶ σκότει ὄντας», ἀλλ' ἔμως ὁ ἥλιος οὗτος δὲν ἐφώτισε πάντας τοὺς Ἰταλοὺς, πρῶτον, διότι τὰ ἔργα αὐτοῦ δὲν κατανοοῦνται ὑπὸ πάντων, δι' ὃν λόγον δὲν κατενοῦντο ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ὄχλου τοῦ Αἰσχύλου ἢ Ὁρέστεια καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀθροισμένων Ἑλλήνων τοῦ Πινδάρου τὰ ἐπινίκια, διὸ πλείονες εἶναι οἱ σχολιασταὶ τοῦ Δάντου ἢ τοῦ Ὀμήρου· δεύτερον, διότι ἔγραψεν εἰς τοσκανικὴν μετὰ στοιχείων ἐκ τῶν ἄλλων διαλέκτων, «ἥτις κοινὴ εἰς πάντας τοὺς τόπους τῆς χώρας, δὲν ταυτίζεται πρὸς οὐδεμίαν τῶν διαλέκτων καὶ εἶναι ἀνωτέρα πασῶν. Καὶ σήμερον λέγομεν ὅτι οὐδεμία διάλεκτος συμφωνεῖ ἀπλῶς πρὸς τὴν γραφομένην γλῶσσαν· ἀναγνωρίζομεν ἔμως συνάμα ὅτι ἡ σχέση τούτης πρὸς ἐκάστην τῶν διαλέκτων εἶναι πολλὴ διάφορος . . . διακρίνεται δὲ κατὰ φθόγγους καὶ τύπους» ('Αδ. Γάσπαρη Ἰστορ. Ἰταλ. λογοτεχνίας μετὰφρ. Α. Βλάχου τόμ. Α' σελ. 318—327). Διὰ τοῦτο εἰ καὶ ἔλεγεν ὅτι ἦτο λαϊκός, «ἀλλὰ πάντοτε ἔμως ἦτο ἀριστοκρατικός· διότι πρὸς τὸ πολὺ πλῆθος οὐδέποτε συγκατέβη ὁ Δάντης» (Γάσπαρη αὐτόθι σ. 318 σημ.), ὅπως καὶ πάντες οἱ μεγάλοι τῆς Ἰταλίας λογογράφοι οὐ μόνον οἱ κλασσικιστὰὶ τοῦ ΙΕ' καὶ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ, ὁ Πετράρχης καὶ ὁ Βοκκάκιος καὶ ὁ Μκιαβέλλης καὶ ὁ Ἀριόστος καὶ ὁ Τάσσο καὶ ὁ Ἀλφιέρης καὶ ὁ Μόντης καὶ ὁ μέγας Λεοπάρδης μέχρι τοῦ Καρδούτση καὶ τοῦ Δανούντσιου.

Τὰ αὐτὰ δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ὅτι ὑπάρχουσι ἐκεῖ μορφὰὶ γλώσσης ταπεινοτέρας διὰ τὸν ὄχλον καὶ ὑψηλοτέρης τῶν μεγάλων πεζογράφων καὶ ποιητῶν. Αὕτη δὲ ἡ ὑψηλοτέρη, ὅπως καὶ ἡ ἰταλική, μετὰ

αἰῶνων ἀγῶνας καθαρμοῦ καὶ ἐξευγενισμοῦ καὶ ἐξαγνισμοῦ συνετελέσθη. Καὶ περὶ τῆς γαλλικῆς μὲν ἔρα τὸ σύγγραμμα τοῦ Γουσταύου Λανσὼν (τόμ. Α' σελ. 425 κεξ., 571 κεξ.), ἔσον δ' ἀφορᾷ τὴν διγλωσίαν λέγομεν τὸ παράδοξον τοῦτο· ἂν ἐν Γαλλίᾳ σήμερον ἡ διαφορὰ, ἕνεκα τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας, ἐλαχίστη μεταξὺ γραφομένης καὶ τῆς τοῦ ὄχλου τῆς Μασσαλίας ἢ τῆς Λυὼν εἶναι, ἀλλὰ καὶ εἶναι μεγίστη· οὕτως ἐν Καναδᾷ, ἐπειδὴ ἡ σπουδὴ τῆς καθαρουμένης γαλλικῆς προωθεῖται ὑπὸ τῆς σπουδῆς τῆς ἀγγλικῆς, οἱ παλαιοὶ Γάλλοι ἄποικοι οἱ ἐγκαταμεινάντες ἐκεῖ καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας (1763) λαλοῦντες τῆς οἰκίας τὴν γαλλικὴν εἶναι σχεδὸν ἀκατανόητοι.*

Καὶ ἡ γερμανικὴ δὲ διὰ καθαρμοῦ καὶ ἐξευγενισμοῦ ἀπὸ τῆς σκαιοτέρας πρωτογενούς, τῆς δημώδους, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λουθήρου ἐξαγνισμένης προῆλθε. «Πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἦτο σφόδρα διαδεδομένη ἐν Γερμανίᾳ ἡ δοξα, ὅτι ἡ δημώδης γλῶσσα παρήχθη ἐκ τῆς τῶν λογίων διὰ κολοβώσεως καὶ φθορᾶς. Ἀλλ' ἤδη ἡ γνώμη αὕτη ἀπερρίφθη ὡς ἡμαρτημένη, καὶ εἰς τοῦτο οὐχ ἥμισυ συνετέλεσαν αἱ συγγραφὰὶ τοῦ Klaus Groth καταδείξαντος ἀναντιλέκτως ὅτι ἡ δημώδης (γερμανικὴ) εἶναι οὐχὶ γελοιογραφία τις τῆς λογικῆς γλώσσης, ἀλλὰ τὸ μάρμαρον, ἐφ' οὗ ἡ λογία ἐλαξεύθη» (Weise χαρὰκτ. τῆς λατινικῆς γλώσσης σελ. 134). Ἀγῶνες δὲ μικροὶ προηγήθησαν, ὥστε ἡ γλῶσσα, ἐν ἧ ὁ Λέσσιγκ καὶ ὁ Γκαϊτε καὶ ὁ Σχίλλερ καὶ ὁ Κλόπστοκ ἔγραψαν, νὰ κριθῆ εἰς λογογραφίαν ἐπιτηδεῖα, ἀφ' οὗ ὁ Φρειδερίκος ὁ μέγας ἔγραψε τοὺς εἰκοσὶν τρεῖς τόμους τῶν ἔργων του εἰς τὴν γαλλικὴν.

Περὶ τῆς διγλωσίας δὲ ἐν τῇ ἀγγλικῇ λέγομεν εἰς ἀπόδειξιν τοῦτο μὲν ὅτι τῶν Ἀγγλων οἱ πεπαιδευμένοι κατανοοῦσι τοὺς μεγάλους λογογράφους, ἐπειδὴ δι' αὐτοὺς ἔγραψαν, ἀφ' οὗ ὑπάρχουσι λεξικά σαιεπήρια, ὅπως ὑπάρχουσι ὁμηρικά, τοῦτο δὲ ὅτι καὶ σήμερον ἔτι ὑπάρχει ἡ διγλωσία ἔσως μείζων πολλῶν ἢ παρ' ἡμῖν. Ἰδοὺ δὲ μαρτυρία ἔσον ἀπροσδόκητος, τόσον θαυμασία· ὁ ἐμὸς ἰσάδελφος φίλος ὁ ἐκ τῶν ἀκριφνεστάτων φιλελλήνων Δανιὴλ Κουτὴν καθηγητῆς

* Ὁ γὰρ ταῦτα ἤκουσε λαλοῦντα τὰ κατανόητα ταῦτα γαλλικὰ τῆς καναδικῆς οἰκίας τῆς σήμερον τὸν φίλτατον κ. Pelletier, ἐπισκεφθέντα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰς Ἀθήνας, καθολικὸν ἱερέα καὶ καθηγητὴν ἐν Montreal, δυσχεριζόμενον ὅτι καὶ ἡ γαλλικὴ ἔχει διγλωσίαν.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐνα τῶν φιλοπρωτέρων ἰδρυτῶν αὐτῆς, νεαρῶτατον τῶν Νομικῶν σπουδαστῶν, 18 μόλις ἐτῶν, ἀπώλεσε πρὸ μικροῦ ἡ «Ἐθνικὴ Ψυχὴ».

Τῆς εὐάνδρου Λακεδαίμονος τέκνον καὶ ἀγαθοῦ πατρὸς μόνος καὶ πεφιλημένος υἱὸς ὁ πολὺκλαυστος Μαργαρίτης ὑπὸ θερμοτάτων ἐνεφορεῖτο ἰδεωδῶν, ἄτινα μετὰ νέων ὁμοφρόνων αὐτῶ, ἤγαγον αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς», διὰ τὸν πόθον, ὅπως, ὅσον ἐνεστιν, ὠφέλιμοι τῇ Ἑλληνίδι νεότητι φανῶσιν.

Οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ τὰς ἐξόχους τούτου ἀρετὰς ἐκτιμῶντες κατέστησαν ταμίαν τοῦ περιοδικοῦ. Πλὴν φεῦ! Ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἐπιμύχθου αὐτοῦ ἔργου βάσκανος Μοῖρα, ἡ ἀπνῆς Ἄτροπος, μηδαμῶς τῆς νεότητος αὐτοῦ τὴν ἀκμὴν λογισαμένη, διὰ τῆς ἀνθρωποκτόνου αὐτῆς ψαλλίδος τῆς τούτου ζωῆς τὸ νῆμα ἀπέκοψε, τὸν μὲν ἀτυχῆ πατέρα τῆς μόνης ἐλπίδος στερήσασα, ἐκ δὲ τῶν φιλάτων αὐτοῦ συνεργατῶν πολυτιμώτατον ἀφαρπάσασα ἑταῖρον.

Βαρυπενθῆς ἡ «Ἐθνικὴ Ψυχὴ» ἐπὶ τῷ προσγενομένῳ δυστυχίματι, εὐχεται τῷ Παντελεήμονι Θεῷ, ὅπως τὴν μὲν ἀθῶαν ἐκείνου ψυχὴν ἐν τοῖς μυροδόλοις Ἡλυσίοις τάξῃ, τῷ δὲ δεινῶς πληγέντι γέροντι πατρὶ παραμυθίαν παράσχη.

ἄλλοτε τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βασιγκτῶνος ὁ καὶ περὶ τοῦ ἡμετέρου γλωσσικοῦ ζητήματος γράψας (The language question in Greece and some reflections suggested by it) διηγείτο πολλάκις τάδε· «ἐν δικαστηρίῳ τῆς Νέας Ὑόρκης ὁ πρόεδρος (γλῶσσα καθαρεύουσα) καὶ τὶς μάρτυς ἀπαίδευτος βροτάζος (γλῶσσα χυδαία) δὲν ἠδύναντο νὰ συνεννοηθῶσι, καίτοι ἀμφοτέρω ὠμίλου ἀγγλικά· ὥστε ἠνγκάσθη ὁ πρόεδρος νὰ καλέσῃ διερμηνέα ὁμιλοῦντα ἀγγλικά, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς μεσάζων μετὰξὺ δύο ὡσάτως ἀγγλοφῶνων (!)

Ἰδοὺ πανταχοῦ ἡ διγλωσία· ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις μὲν ἔθνεσιν ἡ πρωτογενὴς γλῶσσα καθαιρομένη καὶ ἀναπτυσσομένη ἐγέννησε τὴν εὐγενῆ γραφομένην, ἐκ τοῦ μαρμαροῦ προῆλθε τὸ ἀγαλμα, παρ' ἡμῖν οἱ χυδαῖστοι ζήτοῦσι τὴν καθαρὰν νὰ ρυπάνωμεν—οὐχὶ τὴν δημώδη, τῆς καθαρουμένης ἐλάχιστα διαφέρουσιν, ἀλλὰ τὴν χυδαίαν, ἰδικόν των πλάσμα, γράφοντες—συντρίβοντες καὶ κολοβῶντες τὸ ἀγαλμα νὰ καταστήσωμεν αὐτὸ πάλιν ὄγκον χυδαῖον μαρμαροῦ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΗΣΙΟΥ

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἵ ἥλιος ὁ στίλλει ἤδη πρὸ αὐτοῦ τὸν ροδόχρον τῆς Ἡοῦς πέπλον πρὸς τὴν φύσιν· τὸ σκότος διαφανὲς οὐ σκιάζει ἔτι ἐν τῷ κήπῳ, οὐδὲ διαλύει τὸ ἀμυδρὸν ἐκεῖνο σκιάφως τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μνημεῖου σκότος. Ψιθυροὶ μικροὶ διαταράσσει τῆς ἐπανοιχθείσης φύσεως τὴν ἡρεμίαν καὶ προαγγέλλει τοῦ ὕπνου τὴν φυγὴν

Μυροφόροι γυναῖκες χωροῦσι συλλογιζόμεναι τὸν ὄγκον τοῦ καλύπτοντος τὴν θύραν τοῦ μνημεῖου λίθου καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν τὸ ἀσθενὲς καὶ ἀνεπαρκές. «Τὶς ἀποκλύσει ἡμῖν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημεῖου;» Ἐφθασαν ἤδη εἰς αὐτό. Παρακύπτουσι καὶ βλέπουσιν ἀποκεκλιμένον τὸν λίθον εἰσερχομέναι καὶ βλέπουσιν

ἀπὸ τοῦ νεκροῦ σώματος ἄγγελον ἀπαστραπτόντα καὶ καθήμενον ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου. Δὲν τρέμουσιν οὐδὲ φοβοῦνται, θαμβοῦνται μόνον καὶ θαυμάζουσι. Καὶ χαίρουσιν ἀκούουσιν ὅτι ἡ πλίστις διελάλησεν ἤδη ἐν ταῖς ἀγγαῖς αὐτῶν καρδίαις: «Οὐκ ἔστιν ὧδε ἀλλ' ἐγγεγραται!»

Κατῆλθε μέχρι τοῦ τάφου πλήρης ζωῆς ὁ Σωτῆρ, ἐσπεῖρεν ἐκεῖ ἐν τοῖς καταχθονίοις τὴν ζωὴν καὶ ἀποσάμενος τοῦ θανάτου τὰ δεσμὰ καὶ καταλιπὼν σινδόνην καὶ σουδάριον, ἠγέρθη.

Ἀρέστη ὁ γλυκύτατος ἡμῶν Ἰησοῦς, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν ἀγαλλιάσεως. Τοῦναντίον ὄροι μακροὶ πικρῶν προηγήθησαν τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἀναστάσεως

Βλάσφημος κάλαμος εκόσμησε τὰς χειράς του, ὁ ἀκάνθινος στέφανος περιέσφιξε τὴν κεφαλὴν του καὶ ἐκύλισεν ἀναμῆξ σταγόνας τοῦ ἁγίου αὐτοῦ αἵματος ἐπὶ τοῦ μετώπου μετὰ τοῦ ἰδρώτος. Σλόγγος πεποτισμένος δι' ὄξους ἔβρασε τὰ χεῖλη του τὰποσπάζοντα τὸ μέλι τῆς ἀγάπης. Ἀνυπόθετο τέλος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αὐοῦ πρῶτον ἔκλυεν ὑπὸ τὸ βάρος αὐτοῦ. Ὁ θάνατος ὁμως διὰ τοῦ σταυροῦ ἐγέννησε τὴν ἀνάστασιν. Καὶ ἡ γλυκυτάτη ἡμῶν πατρίς ἂν διέρχεται ἤδη ἡμέρας πικροτάτων δοκιμασιῶν, εἶναι αὐταὶ ἀσφαλεῖς προάγγελοι τῆς μελλούσης αὐτῆς δόξης. Τετρακοσίων αἰῶνων δουλεία ἐγέννησε τὸ περιλαμπρὸν 21, ὅπερ ἔθρυνε τὰ δεσμά ταύτης. Πρὸ τῆς ἀκοιμήτου ζωῆς ἡ δουλεία, ὡς ὅφιν πληγὴς περιεστράφη καὶ περιορίσθη. Ἐθραύθησαν αἱ βλάσφημοι

σφραγίδες σκληρᾶς κυριαρχίας καὶ τὸ σκότος διελύθη ὑπὸ τοῦ ἀνατείλαντος φωτός τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἂν αὕτη συνέχη ἤδη πολλοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ δὲν ἀπώλετο, παρασκευάζουσα τὴν ἡμέραν τοῦ περικοπήτου ἐναγκαλισμοῦ. Ἡ μοσχοβόλος ἀνοιξὶς μὲ τὰς γλυκείας αὐτῆς ἑορτὰς τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρὶδος δίδει ἐκάστοτε νέαν ζωὴν εἰς τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας Μάτην προσπαθοῦσιν οἱ ἐχθροὶ νὰ παραστήσωσιν ὅτι ἐγηράσαμεν τὰ ῥέγη τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἕως πείλωσι τοὺς διατάζοντας περὶ τῆς ἐθνικῆς νεότητος καὶ ἀκμῆς.

Οὐδένα λοιπὸν ἕως κλονίσωσιν αἱ ἐθνικαὶ δοκιμασίαι, διότι αὐταὶ προετοιμάζουσι τὴν ἀνάστασιν τοῦ πάσχοντος ἡδὴ Ἑλληνισμοῦ.

ΣΤ. Β. ΠΑΠΑΖΑΧΑΡΙΑΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙ ΛΥΚΙΑΣ

Ἡ Λυκία κατὰ τὸν Στράβωνα ἀρχομένη ἀπὸ τινος ὄρους Δαίδαλα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ὄριον τῆς νήσου Ρόδου, λήγει εἰς τὰ δυτικὰ περάλια τοῦ κόλπου τῆς Παμφυλίας καὶ διὰ τῆς Παμφυλίας συνέχεται μετὰ τῆς Κιλικίας.

Ἡ Λυκία ἄρα ἀποτελεῖ χερσόνησον, ὀριζομένην πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Παμφυλίου κόλπου, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Ροδιακοῦ πελάγους, πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ πρὸς ἄρκτον συνέχεται μετὰ τῆς Καρίας καὶ Πισιδίας.

Οἱ Λύκιοι ἐθεωροῦντο οἱ αὐτοὶ τοῖς Σόλυμοις, ἀλλ' ὁ Ὅμηρος ποιεῖται διάκρισιν αὐτῶν, διότι ὀνομάζει ἄρχοντα Λυκίων τὸν Σαρπηδόνα⁽¹⁾ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ὅμηρος⁽²⁾ ὀνομάζει τοὺς μετὰ Σαρπηδόνας ἐλθόντας Λυκίους. Ὡσαύτως ἀναφέρει⁽³⁾ τὸν ἐκ Λυκίας ἀναχωρήσαντα Βελλερεφόντην, τὸν υἱὸν τοῦ Γλαύκου, ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τῶν Σόλυμων καὶ πρὸς τούτους πολεμῶν ἀπώλεσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσανδρον.

Καθ' Ἡρόδοτον⁽⁴⁾ «οἱ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγονῶσιν» καὶ ὅτι «διεινεχθέντων ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς Βασιλίης τῶν Εὐρώπης παίδων, Σαρπηδόνας τε καὶ Μίνω, ἐπεκράτησε τῇ στάσει Μίνως, ἐξήλασεν αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δ' ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα

τὴν γὰρ οὖν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν Μιλυάς, οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλεῦντο· τέως μὲν δὴ αὐτῶν Σαρπηδῶν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλέοντο τὸ πέρ τε ἡνείκοντο οὖνομα καὶ νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ Λύκιοι Τερμίλαι. Ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνῶν Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Αἰγέος, ἀπῆκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίαν Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν· νόμοισι δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέονται· ἐν δὲ τῷδε ἴδιον νενομίκασιν καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσιν ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων· εἰρομένου δὲ ἐτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέσεται τὰς μητέρας· καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ γενναῖα τὰ τέκνα νενομίσται, ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστός, καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν, γυναικὰ ξεινήν ἢ παλλακὴν ἔχη, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνονται».

Ἐκ τῶν παραδόσεων τούτων συνάγεται ὅτι οἱ αὐτόχθονες τῆς Λυκίας ἦσαν οἱ Σόλυμοι, οἵτινες μετὰ ταῦτα, ἄγνωστον συνεπέα τίνος συμβάντος, ὀνομάσθησαν Μιλύαι· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδέποτε ἐπεσκίασε τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἐθνικὸν ὄνομα.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀποδιωχθέντες οἱ Μιλύαι εἰς τὰ ὄρη ὑπὸ κρητικῆς εἰσβολῆς, ὀδηγουμένης κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ Σαρπηδόνας, ἐγκατέλιπον τὴν χώραν τοῖς κα-

τακτηταῖς, οἵτινες διετήρησαν τὸ ὄνομα «Τερμίλαι ἢ Τρεμίλαι», ὅπερ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἐκ Κρήτης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπομένην ἐκκτονταετηρίδα τῷ 1340 μετέβηλον αὐτὸ εἰς Λυκίους, ὅτε ἡ ὑπὸ Λύκον Ἀθηναϊκὴ ἀποικία ὑπερίσχυεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἐν Κιβύροις, τῇ ἀξιολογωτέρᾳ τῆς χώρας πόλει, ὠμιλεῖτο ἔτι κατὰ τὴν ἐπιχρῆν ταύτην ἢ τε γλῶσσᾳ τῶν Σόλυμων καὶ τρία ἕτερα ἰδιώματα: τὸ Ἑλληνικόν, τὸ Πισιδικόν καὶ τὸ Λυδικόν. Οἱ ἐν Τερμηστοῦ τῆς Μιλυάδος κάτοικοι ἐκαλοῦντο Σόλυμοι, μικρὸς δὲ παρὰ τὴν πόλιν ταύτην λόφος ἔφερον ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ Σόλυμου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συστρατεύσαντες μετὰ τοῦ Ἐρξου Σόλυμοι ὠ-

μίλουσαν τὴν Φοινικικὴν γλῶσσᾳ καὶ πολλὰ εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφὰς ἦσαν γεγραμμέναι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῶν Λυκίων γλῶσσᾳ καὶ δι' ἰδίου Λυκικοῦ ἀλφειῶτου, τινὲς δὲ καὶ ἐν ταῖς δυαὶ γλώσσῃς Ἑλληνικῇ τε καὶ Λυκικῇ, ὑποτίθεται ὅτι ἡ χώρα πρῶτον κατωκίσθη ὑπὸ Φοινικῶν καὶ βραδύτερον ὑπ' Ἑλλήνων.

Σφόδρα δὲ φανταστώδης καὶ ἀνυπόστατος εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Ἰωσήπου, ἥτις ὑποτίθησι σχέσιν τινὰ μεταξὺ τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τῶν Ἑβραίων, ἀπλῶς ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων, Σόλυμοι καὶ Ἰεροσόλυμα.

(Ἀκολουθεῖ)

Ι. Χ. ΚΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ ΤΣΕΛΛΕΡ

Ὁ ἐπιφανὴς τῆς Γερμανίας φιλόσοφος καὶ θεολόγος, ὁ εἰς ἅπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς καὶ διδάσκαλος Ἐδουάρδος Τσελλερὸς (Eduard Zeller) ἀπέθανεν ἐν βαθυτάτῳ γήρατι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν (τῇ 6)19 Μαρτίου 1908) ἐν Στουτγάρτῃ. Ὁ Eduard Zeller ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγάλουργῶν ἀνδρῶν τοῦ λήξαντος αἰῶνος, ἐξ ἐκείνων, οὓς ἡ φύσις ἐπροίκισε δι' ἰδιαζούσης ἐμβριθείας καὶ ὀξυνοίας καὶ ἐξόχου διανοίας, καὶ οὓς τὰ προτερήματα ταῦτα συνδυαζόμενα μετ' ἐξαιρετικῆς φιλοπονίας καὶ φιλομαθείας ἀναδεικνύουσιν ὄνηροὺς θεράποντας καὶ ἀκαμάτους ἐργάτας τῆς ἐπιστήμης, γίγαντας αὐτῆς.

Διὰ τῶν πλείστων αὐτοῦ θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ προήγαγε μεγάλως τὰς φιλοσοφικὰς ἐρεῦνας, δούς οὕτω τὴν πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας τάσιν εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς αὐτοῦ μαθητάς, ἐν οἷς καταλέγεται καὶ ὁ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου διαπρεπὴς καθηγητῆς κ. Μαργ. Εὐαγγελίδης. Ὁ Eduard Zeller γεννηθεὶς ἐν Kleinbottwar τῆς Βυρτεμβέργης τῇ 10)22 Ἰανουαρίου 1814, προωρίσθη κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον καὶ διὰ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὸ Σεμινάριον (Ἱερατικὴν Σχολὴν) τῆς Maulbronn. Κατόπιν ὁμως μετέβη εἰς Τυβίγγην καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον αὐτῆς, ἐνθα ἠτύχησε νὰ ἀκούσῃ τῶν παραδόσεων τοῦ ἐπιφανοῦς φιλοσόφου καὶ θεολόγου Φρειδερίκου Strauss καὶ νὰ ἐνωτισθῇ τῶν ὑψηλῶν διδασκασμάτων τοῦ τὴν πρώτην κατέχοντος

θέσιν ἐν τῇ θεολογικῇ ἐπιστήμῃ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Φερδινάνδου Baur. Ἐκείθεν μετέβη εἰς Βερολίνον πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, ὅθεν καὶ αὐθις ἐπανακάμψας εἰς Τυβίγγην τῷ 1840 ἐδίδασκε τὴν θεολογίαν ἐν αὐτῇ ὡς ἐλεύθερος καθηγητῆς, καὶ τῷ 1842 μετὰ πολλῶν ἄλλων σοφῶν συνεργατῶν ἤρξατο ἐκδίδων μέχρι τοῦ ἔτους 1847 τὰ «Θεολογικὰ Χρονικά» (Theologische Jahrbücher), ὄργανον τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ «Θεολογικῆς κριτικῆς Σχολῆς», ἥς οὐ μόνον εἰς τῶν ἰδρυτῶν μετὰ τοῦ διδασκάλου καὶ πενθεροῦ αὐτοῦ Baur ὑπῆρξεν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐδραϊότατος στύλος καὶ ὁ γενναϊότατος πρόμαχος.

Κληθεὶς δὲ ἐν ἔτει 1847 εἰς Βέρνην διωρίσθη καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλὰ μετὰ διετίαν, ἐν ἔτει 1849, κατέλιπε τὴν Πανεπιστημιακὴν ταύτην ἑδραν κληθεὶς καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Maulburg. Τέλος διωρίσθη (τῷ 1862) καθηγητῆς ἐν Αἰδελβέργῃ καὶ μετὰ δεκαετίαν (τῷ 1872) εἰς Βερολίνον, ἐνθα ἐδίδασκε τὴν φιλοσοφίαν μέχρι πρό τινα ἐτῶν, ὅτε τὸ βαθὺ γῆρας εἶχεν ἀναγκάσει αὐτὸν νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς ἑδρας τοῦ Πανεπιστημίου.

Πλείστα καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια εἶναι τὰ συγγράμματα, ἅτινα κατέλιπεν ἡμῖν ὁ αἰδίδιμος Zeller· ἐκ τούτων ὡς κυριώτερα καὶ σπουδαιότερα μνημονεύομεν τὰ ἐξῆς: «Πλατωνικαὶ μελέται» (ἐν Τυβίγγῃ τῷ 1839), «Ἐκκλησία καὶ Κράτος» τῷ 1873, «Ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς

(1) Ἰλ. Β, 876.

(2) Ἰλ. Θ, 173 καὶ Μ, 409.

(3) Ἰλ. Ζ, 142—205.

(4) Ἡρόδ. βιβλ. Α, 173—174.

«Εκκλησίαις» ἐν ἔτει 1874. Πρὸς δὲ τούτοις ἐξέδωκε καὶ σπουδαῖον σύγγραμμά περὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Φρειδερίκου Strauss (τῷ 1874) καὶ τὸ σφώτατον σύγγραμμά «Φρειδερίκος ὁ Μέγας ὡς φιλόσοφος» ἐν ἔτει 1886.

Ἰδίως ὅμως ὁ Zeller μεγίστην ἐκτέλεσιν φήμην καὶ ἀναμφισβήτητον κύρος καὶ διὰ τῶν πολλῶν μὲν ἄλλων φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων καὶ διατριβῶν, καὶ πολυκρίθμων ἀρθρῶν ἐν διαφόροις ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς δημοσιευθέντων καὶ δὴ ἐν ταῖς «Ἀνακοινώσεσι τῆς Ἀκαδημείας τοῦ Βερολίνου», κυρίως ὅμως διὰ τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ συγγραμματος «Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας τῶν Ἑλλήνων» (Geschichte der Philosophie der Griechen), ὅπερ ἐκδόθη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1844—1852 πολλάκις ἔκτοτε ἀνετυπώθη καὶ εἰς ξένας γλώσσας μετεφράσθη. Κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο συνετάχθη καὶ ἐξεδόθη καὶ ὁ Α' τόμος τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἡμετέρου καθηγητοῦ κ. Εὐαγγελίδου.

«Τὸ Θεωμάσιον τοῦτο σύγγραμμα, ὡς λέγει (1) ὁ παρ' ἡμῖν καθηγητὴς καὶ μαθητὴς τοῦ αἰοδίου ἀνδρὸς κ. Εὐαγγελίδου, σύγγραμμά, ἐν ᾧ ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ μετ' ἐκτάκτου κριτικῆς διανοίας, πολυμαθεΐας, διορατικότητος, καλλιτεχνικοῦ τύπου καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ παρέστησεν τὴν μακρὰν καὶ ἐνδοξὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος πορείαν», αἰδίδιον δόξαν προσέδωκεν εἰς τὸν Zeller καὶ κλέος ἀφθίτον ἐξησφάλισεν αὐτῷ. «Ἡ ἀπαράπειτος πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγάπη, ἡ ἀκάματος πρὸς τὴν ἐρευνᾶν ὁρμή, ἡ ἀδύνατον ἐπιμέλεια, ἡ βραθείως εἰσδύνουσαν κριτικὴ καὶ λίαν ἐπιμελεμένη ὀργανικὴ ἐπεξεργασία τῆς ἱστορίας» κατέστησεν τὸ ἔργον αὐτὸ ἀθάνατον ἀγλάισμα τοῦ σπουδάζοντος τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας κόσμου, μεγαλοῦργημα τοῦ δημιουργικοῦ τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος ἀκτῆμα ἐς αἰεῖν.

Οὐ μόνον δὲ τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς εἰς διδασκτορα τῆς Φιλοσοφίας ἀναγορεύσεως αὐτοῦ ἐώρτασεν ὁ αἰοδίου Zeller, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐβδομηκονταετηρίδα αὐτοῦ — πράγμα σπάνιον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐπιστημῶν — ἠτύχησε νὰ ἐορτάσῃ τῇ 12)25 Αὐγούστου 1906 (2), ἡ ἐορτὴ δὲ αὕτη χαρμῶσυνως ἐχαίρεισθη ὑπὸ σύμπαντος τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, εἰς ὃν οὐ μόνον γνωστότατος ἐτύγχανεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων

ἰδιαζόντως ἐξετιμᾶτο. Παρ' ὅλον δὲ τὸ βαθύ αὐτοῦ γῆρας δικτηρῶν ἀκμαίας τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις δὲν ἐπαύετο μέχρι καὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν, ἀνήκων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1887 εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ «Archiv für Geschichte der Philosophie», νὰ μελετᾷ καὶ νὰ ἐπικρίνῃ ἐν αὐτῷ πάσας τὰς δημοσιευμένους φιλοσοφικὰς διατριβὰς καὶ πραγματείας καὶ φιλοσοφικὰ ἐν γένει συγγράμματα καὶ μελέτας. Δὲν ἦτο δὲ μόνον συγγραφεὺς γονιμώτατος ὁ αἰοδίου ἀνὴρ καὶ καθηγητῆς διακεκριμένος καὶ περικλεής, ἀλλὰ καὶ «πραγματικὸς μυστικὸσύμβουλος» τοῦ Κράτους ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας εἶχεν ὀνομασθῆ, ἦτο δὲ καὶ μέλος τῆς «Αὐτοκρατορικῆς τῶν Ἐπιστημῶν Ἀκαδημείας τοῦ Βερολίνου» καὶ ἄλλων σοφῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν. Ἦτο δὲ διδάκτωρ καὶ τῶν τριῶν τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῶν, ἦτοι τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Θεολογίας, τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἰατρικῆς.

Πρὸς τιμὴν δὲ αὐτοῦ καὶ ἀγαλλᾶ ἀνηγέρθη παρὰ τὴν Πύλιν τοῦ Βρανδεμβούργου, πλησίον τοῦ ἀγάλματος τῆς αὐτοκρατείας Φρειδερίκου, ὃν οἰκειότατος ὑπῆρξεν.

Τοιοῦτος ἐν ὀλίγαις ὡραῖς γραμμῆς ὁ ἀποθανὼν σοφὸς ἀνὴρ, ἀληθὲς πρότυπον ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, εἰς ὃν, ὡς ἔγραφεν ὁ περιώνυμος συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων» Γερμανὸς Kuno Fischer, «ὁ κόσμος ὀφείλει θησαυρὸν ἀνεκτίμητον θεμελιωδιστάτων διδασμάτων περὶ τῆς πορείας τῆς ἀναπτύξεως τῶν φιλοσοφικῶν διανοημάτων καὶ προβλημάτων».

Καὶ ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν φέρον εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν αἰοδίου ἀνδρα, οὐ μόνον διὰ τὸ κλασσικὸν ἀποδᾶν ἔργον αὐτοῦ τῆς «ἱστορίας τῆς Ἑλλήνων Φιλοσοφίας», ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ μελέτης τῆς Φιλοσοφίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καθόλου, οὐ μόνον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης εὐεργέτης ὑπῆρξεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν ὑπερβαλλόντως ἠγάπησεν.

Ἀπέθανεν ὁ γεραρὸς σοφός· ἀλλ' ἡ μνήμη αὐτοῦ θὰ μείνῃ ἀθάνατος, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἀκραφνὲς τεκμήριον τῆς μεγαλοῦργίας τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, προῖον μεγάλης καὶ ἐνδελεχοῦς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἔσται αἰεὶ εἰς τοὺς τῆς Φιλοσοφίας μύστας ἡ κλεῖς πρὸς τὰς Φιλοσοφικὰς ἐρεῦνας, τεμαχφὲς κειμήλιον εἰς πάντα τὸν φιλοσοφοῦντα κόσμον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΠΟΜΠΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Γ'.

61. Ὅπου ὁ φτουχὸς κι' ἡ μοῖρά του.

Τὸν πτωχὸν πανταχοῦ καταδιώκει καὶ αὐτὴ ἡ τύχη αὐτοῦ Ἐν τῇ παροιμίᾳ εὐθρατὴ ἡ λέξις μοῖρα, διότι, ὡς γνωστὸν, διασφίεται ἔτι ἐκ κληρονομίας παρὰ τῶ ἑλληνικῶ λαῷ ἢ τῶν ἀρχαίων παραδόσει ὅτι κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδὸς αἱ τρεῖς μοῖραι κλώθουσι τὸ μέλλον αὐτοῦ.

62. Ἀπὸ σιγανὸ ποτάμι νὰ φοβᾶσι.

Συμβαίνει ὥστε ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἀθῶοι καὶ ἡσυχιοὶ νὰ ᾧσι πολλάκις πονηρότεροι καὶ μᾶλλον ἐπικίνδunami τῶν δεικνυμένων ζωηρῶν.

63. Ἡ προυβατίνα ὄντας θέλι ξύλου πααίνι ἔς τὴ γκλοῦτσα τοῦ τζουμπάνου κι' ξυέτι.

Ἐπὶ τῶν ἐπιζητούντων ἀφορμῆν ὅπως πρᾶξωσι τι ἢ ἐκπληρώσωσι διανοοῦμενον σκοπὸν.

64. Ὁ Θεὸς σκάλις ἀνιβάζι καὶ σκάλις κατιβάζι

Ὅτι ἄστατος τῶν ἀνθρώπων ἢ ἐν γένει κατὰστασις, μεταβαλλομένη τῶν μὲν ἐπὶ τὰ κρείττω, τῶν δ' ἐπὶ τὰ χείρω.

65. Νᾶκαναν ὄλις ἢ μέλτσις μέλι θὰ τῶτρουγαν κι' οἱ γύφτοι μὲ τὰ χλιάρια.

Ὅτι ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἐπιτηδειότης δὲν εἶναι ἴδιον παντὸς ἀνθρώπου.

66. Πολλὰς φορές πααίνι τὸ σταμνὶ ἔς τὴ μὰ κάπια ὦρα θὰ σπάσι.

Πολλάκις αἱ ἐπιχειρήσεις στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἔρχεται καὶ στιγμή, καθ' ἣν ἀποτυγχάνουσι.

67. Τί σοι πρέπει κασιδιάρη ;

— μαργαριταρένια σκούφια !

Ἐπὶ ἀνθρώπων, οἵτινες, εἰ καὶ οὐδεμίαν προσωπικὴν κέκτηνται ἀξίαν, τῶν μεγάλων ὀρεγόνται.

68. Τὸ πολὺ τὸ «κύρ ἐλέησον» τὸ βαρῦτι καὶ ὁ Θεός.

Αἱ συχνὰ καὶ ἐπανειλημμένα παρακλήσεις ὀχληραὶ πολλάκις ἀποβαίνουσι.

69. Θὰ διαλέξου, θὰ διαλέξου ὡς ποῦ νὰ πάρου τ Γκαβοαλέξου.

Ὅτι οἱ μὲν ἀλλοτρίως καταβάλλοντες προσοχὴν

περὶ τινὰ ἐκλογὴν πολλάκις ἀποτυγχάνουσι, λαμβάνοντες τὸ χεῖρον.

70. Κινούργιο κόσκινου, ποῦ νὰ σὲ κρεμά- Παληὸ κόσκινου, ποῦ νὰ σὲ πετάξου ; [σου ; Ὅτι περὶ πλείστον ποιούμεθα μόνον τοὺς ἔχοντας ἀξίαν ἢ ἐν ἰσχυρῶ ὄντας, καταφρονοῦμεν δὲ τὸνναντίον τῶν ἀποβαλόντων τὴν προτιέραν αὐτῶν ἐπιβολὴν εἴτε ἠθικὴν εἴτε ὀλικήν.

71. Μικρὸ καράβι, μικρὰ κίνδυνα, μεγάλο καράβι, μεγάλη κίνδυνα.

Ὅτι αἱ μεγάλα ἐπιχειρήσεις συνεπάγουσι καὶ μεγάλους κινδύνους, μικροὺς δ' ἀπεναντίας αἱ μικραὶ.

72. Ὅλου τὸν κόσμου ἄκου κι' ἀπ' τὴ γνώμη σου μὴ βγαίντς.

Ὅτι καλὸν νὰξιοῖ τις προσοχῆς τὸς συμβουλάς τῶν φίλων, δέον ὅμως ὅπως μὴ συνήθως τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐγκαταλίπη.

73. Ὅποιους καίτι ἔς τὴν κουρκοῦτι φσάει καὶ τὸ γιαιοῦρτι.

Ἐπ' ἐκείνων, οἵτινες παθόντες τι ἢ ζημίαν τινὰ ὑποστάντες διὰ τὸ ὅτι δὲν κατέβαλον τὴν δέουσαν προσοχὴν, προσφύλασσονται εἶτα καὶ ὅπου δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη ἰδιαίτερας μερίμνης

74. Ἀπόχτσι καὶ ἡ κασιδιάρου κουσιὰ τὴν ἔμπηξι κι' αὐτὴν ἔς τὸ ζνάρι.

Ἐπ' ἐκείνων, οἵτινες, οὐδανῶν ὄντες, διαφημίζουσι καὶ τὸ ἐλάχιστον ἴδιον αὐτῶν ἔργον.

75. Ἀγαπάει ὁ Θεὸς τὸν κλέφτι μὰ ἀγαπάει καὶ τὸν οἰκοκύρι.

Ὅτι δύναται ἴσως ὁ κλέπτης νὰ ἐκπληρώσῃ ἄνευ ὀχλήσεως πολλάκις τὰς ἐαυτοῦ ὁρμὰς, ἀλλ' ἐπὶ τέλος θὰ ἐννοηθῆ ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ θὰ συλληφθῆ.

76. Εἶν' ἀλάργα τὸ σκουτάδι ;

— κλεῖσ' τὰ μάτια νὰ τὸ ἰδῆς.

Ἐπὶ πραγμάτων εὐνοήτων.

77. Ὁ ἀνθροῦπος εἶνι γλυκὸς ἄν τὸ μέλι καὶ βαρὺς ἄν τὸ μουλύχι.

Ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου συνήθως εἶναι ἡρεμος, βαρεῖα ὅμως ἢ θέλησις αὐτοῦ.

78. Ὁ ἀνθροῦπος κοιμάτι, τὸ διάφουρου δὲν κοιμάτι.

Ὅτι τὸ συμφέρον ἐκάστου εἶναι τὸ πᾶν πρωτίτως δι' αὐτόν.

[Ἀκολουθεῖ] Δ. Α. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ

(1) Ἐν «Ἐβδόμῳ τόμ. Α' σελ. 202 καὶ ἐξῆς.

(2) Περὶ ταύτης διὰ μακρῶν ἔγραψεν ὁ κ. Εὐαγγελίδης ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐνοφάνει» τοῦ ἐνταῦθα Μικρασιατικοῦ Συλλόγου ἁ' Ἀνατολῆς.

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΤΟΣ 1908

4 Δραχμαὶ ἑκάστον γραμματίον ἰσχύον διὰ τὰς 4 κληρώσεις
Μία δραχμὴ ἑκάστον γραμματίον ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν
τελευταίων κληρώσεων

ΔΡΑΧΜΑΙ 900,000 ΚΕΡΔΗ

4 Μεγάλα	κέρδη	ἕξ	100 000	ἕξ	400,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη		ἕξ	25 000	ἕξ	100 000	Δραχμῶν
4 Κέρδη		ἕκ	10,000	ἕκ	40,000	Δραχμῶν
12 Κέρδη		ἕκ	5,000	ἕξ	60,000	Δραχμῶν
20 Κέρδη		ἕκ	1,000	ἕξ	20,000	Δραχμῶν
1644 Κέρδη		ἕξ	100	ἕξ	164,400	Δραχμῶν
2312 Κέρδη		ἕκ	50	ἕξ	115 600	Δραχμῶν
4000 ἐν ὄλῳ Κέρδη ἀξίας δραχμῶν . . .						900,000 Δραχμῶν

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27]10 Ἀπριλιον 1908) θὰ ἐκδοθῶσι μόνον 300,000 τετραδράχμων γραμματίων, ἐπ' ἀριθμ 1—300,000. Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτίδος, κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην. Κατόπιν, θὰ ἐκδοθῶσι μονόδραχμα γραμμάτια, ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ἐπ' ἀριθμ. 300.001 ἄχρις 1,000.000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτίδος καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ

Γραμμάτια πωλοῦνται : Εἰς τὰ διάφορα ταμεία καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθμάρχους καὶ στασιάρχους τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἡφημερίδων πρὸς ΡΑΧΜΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ἑκάστον ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς ΔΡΑΧΜΗΝ ΜΙΑΝ ἑκάστον γραμματίον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας.

Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς 1)14 Ἰανουαρίου 1908

*Ο Ἀλεξάνδρων Τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ